

2

Február
2020
Ročník IX.

ŠTRBSKÉ NOVINY

Noviny pre občanov a návštevníkov Štrby, Tatranskej Štrby a Štrbského Plesa

CBS

Turistická trasa vedúca unikátnym územím európskeho rozvodia v nadmorskej výške 900 metrov. Na tejto ceste sa dávna i menej dávna história prelína s prírodnými krásami a zákutiami v područí veľkolepých tatranských štítov.

Vážení spoluobčania,

v Štrbských novinách sa často venujeme aj predstaveniu vybraných udalostí, osôb a lokalít, ktoré súvisia jednak s históriou našej obce, či prírodnými zaujímavosťami na území nášho chotára. Prinášané informácie určite obohatia vaše poznanie a privedú vás k zamysleniu nad neobyčajnými súvislosťami, ktoré boli doteraz akosi na pokraji nášho záujmu.

Dnes vám chceme predstaviť zaujímavý príbeh „Uhorskej cesty“, ktorý spracoval známy spisovateľ p. Oskár Cvengrosch, ktorý je autorom knihy „Tajné dejiny Slovincov a Uhorska“. Príbeh je bezprostredne spojený s turistickou trasou, vedúcou časťou európskeho rozvodia na území obcí Štrba a Šuňava, ktorú poznáme ako miesto európskeho rozvodia. Táto cesta totiž vedie v prevažnej miere takými miestami v rozvodí, ktorými v minulosti s veľkou pravdepodobnosťou migrovali úhory z povodia Baltského mora do povodia Čiernomorského a snáď aj späť.

Samotné prepojenie riek Váh i Poprad v našom chotári ako „nezvyčajný úkaz“ popisuje už aj Miloš Janoška vo svojom prvom turistickom sprievodcovi o Vysokých Tatrách v slovenskom jazyku v roku 1911. Na niekoľko prepojení baltského a čiernomorského úmoria poukazuje aj súčasný autor Ladislav Khandl v časopise Krásy Slovenska.

Turistická trasa „Uhorská cesta“ má za cieľ upozorniť na množstvo faktov, spojených s teóriou „úhora na rozvodí“, ako aj na zaujímavé historické súvislosti z toho vyplývajúce. „Uhorská cesta“ spája zabudnutú históriu so súčasnou krásnou prírodnou scenériou krajiny „U hôr“, kde možno stráviť čas poznávaním, turistikou a rozjímaním nad dávnymi časmi „keď“ ešte úhor vládol tejto krajine“. Verím, že v priebehu roka využijete možnosť prechádzky po tomto území a najmä pre naše deti sa stane hodným miestom nielen poznania, ale aj hrdosti. Pána Cvengroscha pozveme do obce aj na prednášku k tejto našej zaujímavosti a výnimočnosti.

Želám Vám zaujímavé čítanie.

Michal Sýkora
starosta obce

Národ uhorský býval kedysi veľmi silný a v zbrani statočný a bol postrachom i samotnej rímskej ríše. Pretože po plieneniach hunských a dánskych do tretice sa rozzúrila vpád uhorský, pustošiac a boriac všetky susedné kráľovstvá. S nesmierne obrovským vojskom zmocnili sa ozbrojenou rukou Bavorska a Švábska, mimo toho poplениli všetky mestá na Rýne a taktiež Sasko až k Britanskému oceánu naplnili ohňom a krvou. Čo námahy však stálo rozličných cisárov a čo strát rímskeho kresťanského vojska, aby boli skrotení a Božím zákonom podrobení...

Helmold z Bossau, 12. stor.

Ak pridáme k územiu Slovanskému (Sclavanie) Uhrov, ako niektorí chcú, pretože ani mravmi ani rečou sa od seba nelíšia, rozrastá sa rozloha slovanskej reči (lingue Sclavice) tak veľmi, že ju takmer nemožno odhadnúť.

Helmold z Bossau, 12. stor.

SCLAVONSKÝ jazyk je popri arabskom, najrozšírenejší jazyk na svete, ktorým sa hovorí od Adriatiku po Severné more, a od Kaspického mora po Sasko. Je používaný mnohými národmi, menovite Poliakmi (Poles), Moskovitmi (Muscovites), Bulharmi (Bulgarians), Čechmi (Bohemians), Uhrami (Hungarians), Korutáncami (Carinthians), Prusmi (Prussians) a Suebmi (Suabians), všetci tí, ktorí sú potomkovia starovekých Sclavov (Sclavi), alebo Sklavóncov (Sclavonians), a Sclavónsky jazyk (Sclavonick) je ich materský jazyk, hoci používajú rozličné nárečia.

The New Universal Etymological ENGLISH DICTIONARY, vol. II., By N. Bailey, The Fourth Edition, LONDON, Printed for T. Waller, rok 1756, sekcia Sclavonic language

...najväčšia vojenská sila Uhorska pozostávala z ľahkej jazdy zvanej Husári (hussars) a z pešiakov zvaných Hajdusi (heiduques). Ich jazykom je slovenský (esclavonne) dialekt...

DICTIONNAIRE PORTATIF, A AVIGNON, Chez Louis-Chambeau, Imprimerie-Libraire, rok 1761, str. 302 HO.

GEOGRAFICKÝ RÉBUS MENOM UHORSKÁ HORA

Pojem „Uhorská hora“ v slovenskej historiografii je pojmom nie veľmi známym. Nie však preto, že by nejestvovali hodnoverné písomné zdroje o jej existencii. Uhorská hora prosto nezaujala historikov. Dnes leží zabudnutá v tieni iných „stavebných kameňov“ dejinných udalostí, z ktorých je poskladaná slovenská história. Nech sú príčiny nezájmu akékoľvek, „Uhorská hora“ tu je a čaká na svoju renesanciu. Odhalením jej skutočnej podstaty sa odkrývajú úplne odlišné historické súvislosti, než nám ponúka oficiálna historiografia. Váha faktov v kontexte „Uhorskej hory“ v súlade s najstaršími písomnými zmienkami, posúva prítomnosť našich priamych slovenských predkov v Karpatskej kotline do obdobia blízkeho dobe bronzovej. Dôkazy však vypovedajú nielen o našej prítomnosti v stredoeurópskom priestore už od pradávnych čias, ale zároveň nastavujú krivé zrkadlo pojmovému aparátu používanému pri opise dejín starovekej Európy.

Uhorskú horu v tvare „gora Ugorskyja“ spomínajú dva príbuzné zdroje: Radziwillský letopis a Nestorova Povešť vremených liet. Uhorská hora sa v oboch týchto starobyklých dokumentoch nachádza v súvislosti s postupom Uhrov do Karpatskej

kotliny. Čo si historici doposiaľ zjavne v plnej miere neuvedomili, Uhorská hora sa v každom z týchto dokumentov spomína v súvislosti s dvoma odlišnými geografickými lokalitami. Z letopisov sa najprv dozvedáme, že „Uhri šli „uhorskou horu“,

až došli k Dnepru“. Pri Dnepri Uhri nejaký čas zotrvali, odkiaľ sa v bližšie neurčenom čase pustili ďalej na juh. Tu prešli cez veľké hory, ktoré sa taktiež nazývali „uhorské“. Na základe opisu okolitých geografických prvkov sa v prvom prípade

Dve geografické lokality s názvom Uhorská hora.

jednalo pravdepodobne o pohorie dnešnej Valdajskej vrchoviny, ďalšia Uhorská hora je už zjavne identická s dnešnými severnými Karpatmi. Oba zdroje spomínajú dva od seba vzdialené samostatné vrchy (hory, pohoria) nazvané „uhorské“. Čo je v tomto prípade dôležité, je ten fakt, že severnejšia „uhorská hora“ totožná s dnešnou Valdajskou vrchovinou, podľa oficiálnej historiografie nemá žiaden súvis s historickou krajinou zvanou Uhorsko.

Historické zdroje nám teda opisujú dve odlišné navzájom vzdialené geografické lokality s rovnakým názvom „Uhorská hora“. Čo je prazvláštne, táto názvoslovná zhoda nie je v prípade týchto lokalít ojedinelá. Staroveké pramene totiž poznajú ešte jedno spoločné pomenovanie severných Karpát a Valdajskej vrchoviny. Grécki a rímski autori ich svorne nazývali *Rhipaey* (grécky Ρίπαι). Prevažná časť zdrojov situuje *Rhipaey* na sever do oblasti, kde sa dnes rozkladá Valdajská vrchovina a pahorky Severných úvalov.

Prvý ich spomína Alkman (633 pred n. l.), potom Hekataeus (509 pred n. l.), Aeschylus (490 pred n. l.) a Hippokrates (400 pred n. l.). Hekataeove poznatky

o nich sa zachovali v zlomkoch Damasta v týchto slovách: „*Povyše Skýtov sídli Issedoni, severnejšie od nich Arimaspi, za týmito sú Rhipaei, z ktorých veje severný vietor a na ktorých leží večný sneh: za nimi sídli Hyperborejci na území siahajúcom až k najvzdialenejšiemu moru.*“ Od toho sa veľmi nelíši to, čo o Rhipaeoch povedal Eudoxus (379 pred Kr.). Podľa neho z Rhipaeov, ležiacich hlboko v Skýtii, vyteká Eridanus, tečúci vedľa Keltov a iných cudzojazyčníkov do západného mora.

Naproti tomu Aeschylus sa nazdával, že z Rhipaeov vyteká Ister (Dunaj) a Ammianus Marcellinus umiestňuje koniec Rhipaiských hôr medzi rieky Hron a Visla, kde sa dnes nachádzajú slovenské Tatry a Východné Beskydy. Naopak Sofokles si ich predstavoval ďalej na severe. Aristoteles Rhipy (αι Ῥίπαι) výslovne umiestňuje pod arktusom (severom), v najzadnejšej Skýtii, a hovorí, že v nich pramene premnohé po Istri najväčšie rieky. Mela z Rhipaiských hôr odvodzuje rieku Tanais čiže Don. Plínius ich tiež spomína na tejto severnej strane. Podľa Ptolemaia pramení v týchto horách rieka

Tanais, a podľa Marciana nielen táto, ale i ďalšie dve, Turuntus a Chesunus, tečúce do Sarmatského oceánu.

Ripaiské hory podľa dávnych svedectiev zaberali rozsiahle oblasti na severe Európy a tiahli sa zo západu na východ, tvoriac tak severnú hranicu Veľkej Skýtie. Tento nejasný opis privádzal neskorších bádateľov k rôznym úvahám o ich lokalizácii. V celku však boli ako Ripaiské vrchy definované severné Karpaty (Tatry) a reťazec pohorí počnúc Valdajskou vrchovinou cez Severné úvaly s prepojením na Polárny Ural (starší názov Kameň).

Nemožno si nevšimnúť, že v rámci horskej štruktúry sa ako v severských, tak aj v karpatských Ripaiských vrchoch nachádza ďalší identický toponymický prvok s názvom Halič. Na „ďalekom“ severe sa rozkladá Haličská vrchovina (Galičeskaja vrchovina), v Karpatoch je to vrch Halič a oblasť rovnomerného názvu – Halič. Avšak samotné Severné Karpaty mali v dávnych dobách ešte jedno zaujímavé meno, ktoré historické zdroje rovnako ako v prípade Ripaiského pohoria nebolo geograficky definované jednoznačne.

HERCYNISKÝ LES

Označenie Hercynsky les bolo v historických dobách pomenovanie pre rozsiahly horský hrebeň, tvorený početnými pohoriami. Pozícia týchto pohorí bola opisovaná autormi v rôznych obdobiach veľmi rozdielne.

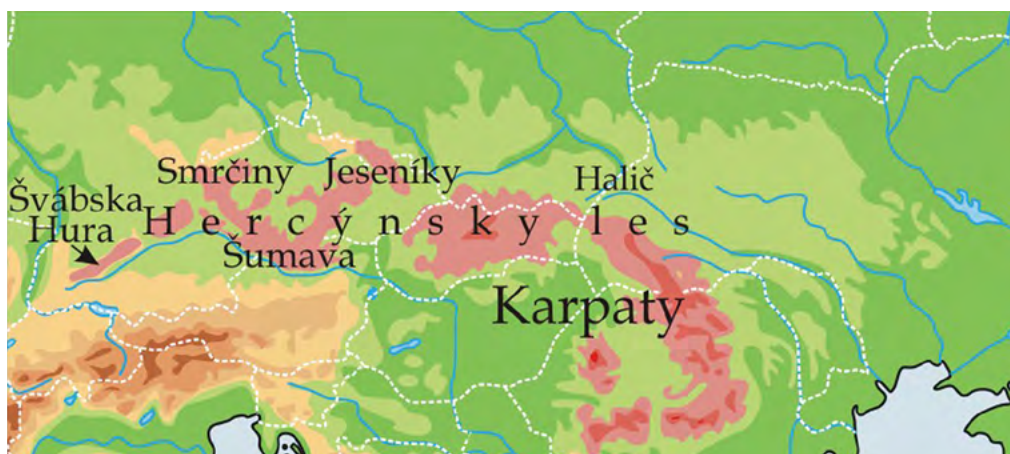
Rozptýl opisov tohto záhadného lesa je naozaj veľký. Zopár najstarších autorov umiestňovalo Hercynsky les blízko Pyrenej. Konkrétne Diodorus Siculus v *Bibliotheca historica* (kniha V, 21) umiestňuje Hercynsky les do oblasti Biskajského zálivu, kde sa nachádzajú atlantické svahy západnej časti Pyrenej. O Hercynskom lese zároveň hovorí, že podľa *dovtedy*

známych poznatkov je to jednoznačne najrozsiahlejšie pohorie v Európe. O pár riadkov nižšie uvádza (kniha V, 32), že Hercynsky les sa tiahne od Pyrenej cez Keltiku (pohoria v južnom Francúzsku) až po Skýtiu. Juhozápadné časti Skýtie začínali zhruba niekde v oblasti stredného Dunaja, severnejšie časti sa tiahli na východ od povodia rieky Visly. Lucius Annaeus Seneca (1. stor.) v tragédii *Medea* spomína Hercynske (*Hyrcanian*) lesy na severe,

ktoré obývali statoční Suebi (*Suabians*). Dionysius Periegetes opisuje známy svet (*Description of the Known World*), kde uvádza, že Germáni – vojnou pobláznené biele kmene obývajú územie **pozdĺž pohorí Hercynského lesa.**

Najstaršiu zmienku o Hercynskom lese nachádzame zo 4. storočia pred n. l. u Aristotela (*Meteorology*, kniha 1, časť

13). Uvádza zaujímavý poznatok, že *väčšina zvyšných riek tečie z Hercynského pohoria na sever. Hercynské pohorie je najväčšie svojou výškou ako aj rozlohou v spomínanej oblasti.* Pomponius Mela (cca 43 n. l.) spomína Hercynsky les pri opise Germánie, kde uvádza, že *krajina je sama o sebe ťažko priechodná, pretože je tam veľa riek. Členitý povrch je tvorený*

Hercynsky les podľa Cézara.

početnými pohoriami a do značnej miery je nepriechodný s jeho lesmi a močiarmi. Z močiarov sú najväčšie Suesia, Metia a Melsyagum. Z lesov, okrem Hercynského (Hercynian) sú podľa mena známe aj ďalšie, ale pretože sa Hercynský les svojou rozlohou ťahne na dĺžku šesťdesiatich denných pochodov, je vzhľadom na svoju veľkosť omnoho známejší než ostatné.

Gaius Plinius Secundus (1. stor.) v *Historia Naturalis* umiestňuje Hercynský les vo vnútrozemí a nazýva ho aj ako *Hercynium iugum*. *Iugum* v súvislosti s Hercynským lesom možno chápať ako zväzok horských chrbtov, alebo reťaz pohorí. Strabón (1. stor. pred n. l.) opisuje Hercynský les ako *mimoriadne hustý a s mohutnými stromami*. Ťahne sa v *nedostupných krajoch*, *zaberá plochu s veľkým obvodom*, *no uprostred sa rozprestiera územie, ktoré poskytuje veľmi dobré možnosti pre svoje obyvateľstvo*.

Detailnejšie informácie o Hercynskom lese poskytuje Július Cézar (1. stor. pred n. l.) v jeho *Zápiskoch o vojne v Galii* (VI, 25-28). Podľa neho sa *Hercynský les rozprestiera v rozlohe deväť dní cesty pre chodca bez záťaže*. *Začína na hraniciach Helvétov, Nemetov a Raurakov a ťahne sa*

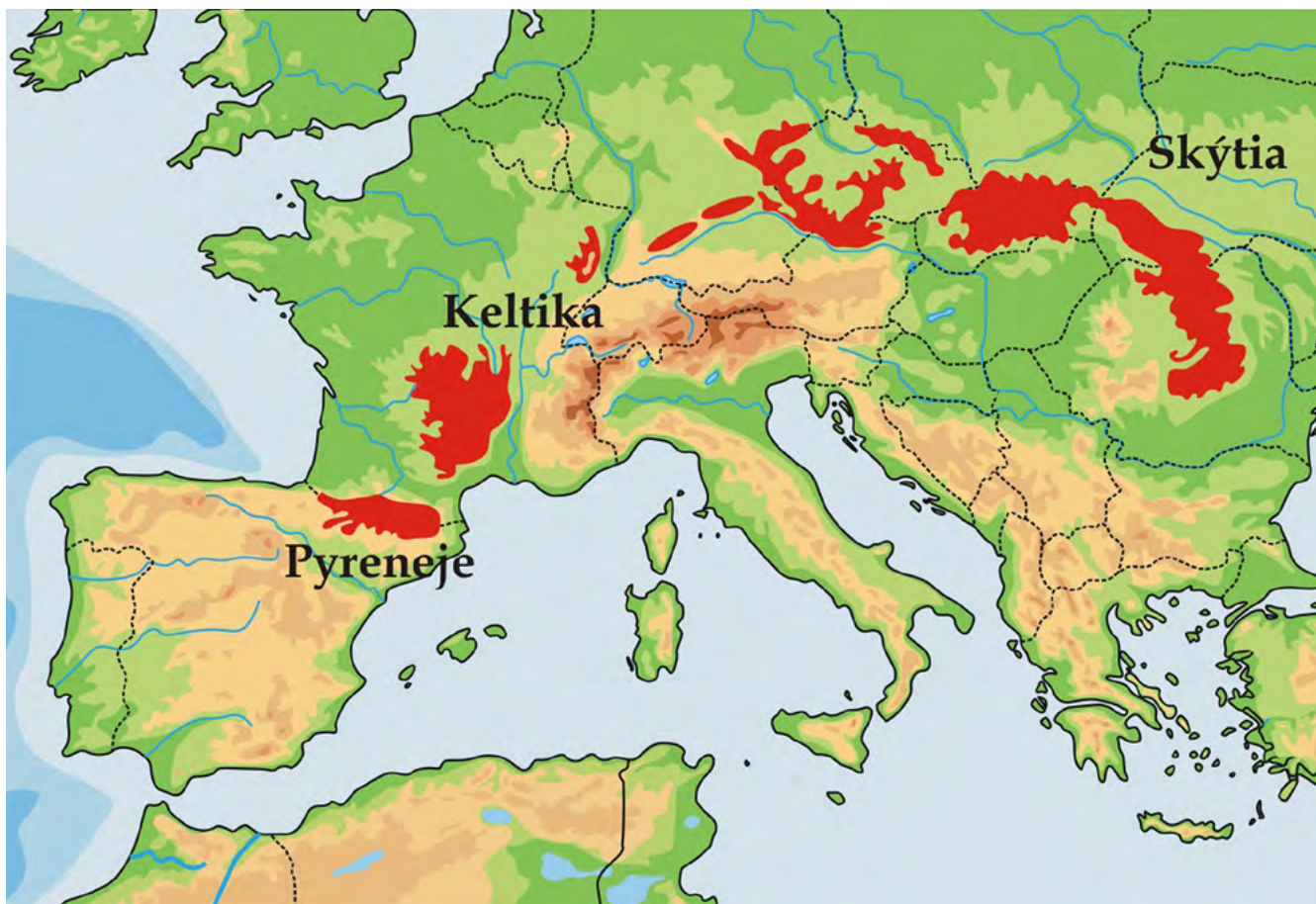
rovno pozdĺž Dunaja až k územiu Dákov a Anartov. *Odtiaľ s mnohými odbočkami zahýna od dunajského toku naľavo a dotýka sa pre svoju veľkosť územia mnohých národov*. Nikto v Germánii nemôže povedať, že došiel až na začiatok lesa, čo by bol prešiel aj šesťdesiat dní cesty, alebo že sa aspoň dopyčul, kde začína.

Grécky geograf Klaudios Ptolemaios (2. stor.) umiestňuje celý Hercynský les medzi Nízky Jeseník (východná časť pohoria Sudéty) a Gabréty (Javorníky) na jednej strane a Sarmatskými horami (Slovenské Rudohorie alebo aj Vysoké Tatry) na strane druhej. Podľa tohto sa jedná o pás vrchov na severe ohraničené Beskydami a na juhu Nízkymi Tatrami.

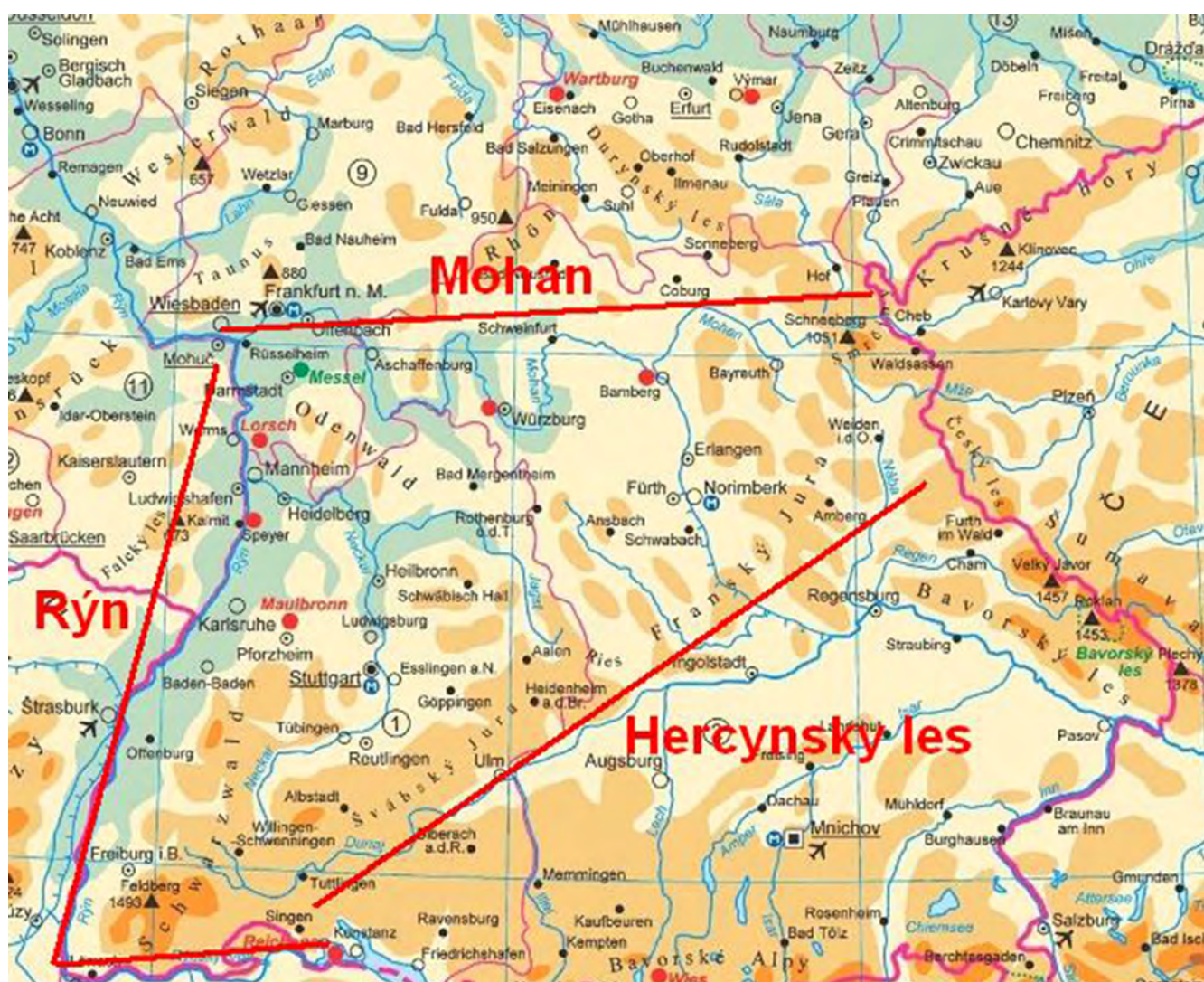
Tacitus (zač. 2. stor.) umiestňuje kmeň Helvetov medzi Hercynský les, riekou Rýn a riekou Mohan. Jeho opis je pomerne presný, pretože tieto tri geografické prvky v podstate vytvárajú „uzavretý kruh“. Počiatok Hercynského lesa podľa jeho opisu teda začína pohorím Švábska (*Suebska*) Jura, ktoré bezprostredne nadväzuje na riekou Rýn. Ďalej smerom na severovýchod nasleduje Franská Jura a pahorkatina Smrčiny, v ktorých pramení rieka Mohan, ktorou sa „kruh“ uzatvára. V ďalšej časti

uvádza veľmi zaujímavý pasáž: *sídla Chattov začínajú u Hercynského lesa, ich kraj nie je tak plochý a močaristý ako územia iných (germánskych) kmeňov, pretože tam sú kopce a len postupne rednú*. Hercynský les svojich Chattov sprevádza a súčasne s nimi končí. Sídla Chattov začínali v oblasti Smrčín a pokračovali Českým lesom, odtiaľ na sever sa ťahli až po riekou Ohře. Kde však končí? Podľa iných autorov končí až na území Dákov. Tam všade boli germánski Chatti? Zdá sa, že áno. Stopu po Chattoch nachádzame v slovenskej časti Hercynského lesa v mene mesta *Chatcza*, čo je latinský zápis slovenského názvu Čadca.

Takáto zdanlivá rozporuplnosť privádza bádateľov k voľnejšiemu chápaniu rozsahu Hercynského lesa, takže k tomuto pohoriu pripájajú napríklad aj pohorie *Spessart, Rhön*, či *Hartz*. John Bostock o pohorí *Hartz* dokonca uvažoval ako o pohorí, ktorého meno je pozostatok starodávneho pomenovania *Herc(y)nia*. V skutočnosti meno *Hartz* pramení v slovanskom slove „hora“. V konečnom dôsledku však aj samotné *Hercynia* má súvis so slovanským a slovenským „*herkynia*“ - *horský*, avšak pravdepodobne nie v priamom význame.

Hercynský les podľa Diodorusa Siculusa.

Umiestnenie Hercynského lesa Tacitom.

RÉBUS S ELEGANTNÝM RIEŠENÍM

Možno zhodnotiť, že nemalá časť autorov uvádza ako Hercynský les, respektíve ako jeho významnú časť, severné (ale aj celé) Karpaty. Tieto severné Karpaty boli v čase Uhrov nazývané menom „Uhorská hora“ a v časoch dávnejších ich poznali aj ako Rhipaey. Vzájomná toponymická previazanosť Hercynského lesa, Ripajských vrchov a Uhorskej hory je toponymicky prepojená krížom - krážom:

- Súčasťou línie Ripajských vrchov na severe sú Haličské vrchy, ktoré tvoria západnú časť Severných úvalov. Vrch a územie rovnomeného názvu – Halič sa nachádza aj v severných oblastiach severných Karpát v oblasti, kde sa rozkladal Hercynský les ako aj Uhorská hora.
- Valdajská vrchovina, ktorá bola v dávnych dobách známa aj pod menom Alanské vrchy, bola zároveň západnou

časťou Ripajských vrchov. Toponymické názvy Alan – Alen nachádzame aj v oblasti Švábskej Jury (Suebskej Hury), ktorá bola súčasťou Hercynského lesa.

- Alanské vrchy boli označované ako Uhorská hora a Uhorskou horou boli aj severné Karpaty, ktoré sa nazývali aj Rhipaey, aj Hercynský les.

Všetky tri pomenovania: Hercynský les, Ripajské vrchy a Uhorská hora sa geograficky tak prelínajú, že je možné o nich uvažovať ako o synonymách a je na mieste hľadať medzi nimi nejaké ideové prepojenie. Nuž a takéto logické prepojenie naozaj jestvuje a možno ho na prvý pohľad vidieť v starších názvoch Valdajskej vrchoviny – v menách Alanské vrchy a Uhorská hora.

Alanské vrchy majú toponymického dvojníka v Švábskej Jure, v meste Aalen.

Keď nazrieme do nemčiny, do jazyka miestnych obyvateľov, zistíme, že meno mesta Aalen pramení v pojme „úhor“ (ryba). Nemecké slovo „aal“ prekladáme ako „úhor“, nuž a tvar „úhor“ môžeme vidieť aj v názve Uhorská hora. Rovnako „úhora“ nachádzame aj v ostatných starších názvoch Karpát – v mene Rhipaey a Hercynský les.

Latinský tvar *Hercynia*, ktorý čítame ako *herkynia*, je zjavne skomolené slovo „uherky(nia)“, respektíve „uherči(nia)“. Slovo „uherči“ dnes už nie je na Slovensku spisovné, avšak jeho tvar sa dodnes zachoval v slovenských priezviskách, kde nachádzame pomerne frekventované meno Uher a Uherčík, či menej časté Uherec, alebo obce Veľké a Malé Uherce. Česko-moravské slovo Uherko je dodnes používané pomenovanie pre slovenské Uhorsko a nachádzame ho aj v menách

bývalých uhorských miest Uherské Hradište, Uherský Brod a Uherský Ostroh.

Uherský les bol teda Uherkynským (herkynským) lesom. Mená sú až na zanedbateľnú odchýlku identické, územný rozsah je totožný. Grécky zápis *Rhipaey* je takmer identický s fonetickým Ripaje respektíve Ribaje, či Ribie.

Ribie vrchy, dnes gramaticky správne

Rybie vrchy zaznamenali grécki autori mierne deformovane v tvare *Rhipaey*, pričom ide zjavne o slovanské slovo odvodené od pojmu „ryba“, v našom prípade od ryby – úhora.

K trojici mien (Hercynský les, Ripajské vrchy a Uhorská hora) prepojených s rybou – úhorom možno pripojiť aj meno Halič, pretože základ tohto názvu – slovo „hal“

v maďarčine znamená ryba. Maďarčina sa v tomto prelína s gréčtinou, kde poznáme identické slovo „*chéli*“ (*Χέλι*) avšak už v priamom význame „úhor“ (ryba).

Názov „Halič“ má ešte jednu zvláštnosť. V latinčine sa nazýva Galicia avšak toto slovo by sme po správnosti mali čítať ako „jalikia“. Slovo „jala“ v sanskrite značí „ryba“ a „jalika“ je rybár.

PŮVODCA MENA UHORSKEJ HORY AJ UHORSKA

Tri rôzne názvy pochádzajúce z rôznych časových aj spoločenských prostredí majú spoločný etymologický prvok. Tento fakt má už sám o sebe dostatočnú váhu, aby sme úhora začali brať „toponymicky“ vážne. Natíska sa však oprávnená otázka, prečo práve „úhor-ryba“? A čo má vlastne „úhor“ spoločné s horou, s Hercynským lesom? A akú vzájomnú spojitosť majú Pyreneje a Karpaty a prečo boli v dávnych dobách vnímané ako súčasť jedného horského systému? A ako do toho zapadajú severnejšie Rybie vrchy zvané *Rhipaey*?

Rébus je zaujímavejší ešte aj tým, že slovenské pomenovanie tejto ryby v tvare „úhor“ má v časti HOR spoločný slovný základ so slovom „hora“. ÚHOR – HORA: v angličtine je to obdobné: hill (kopec) – eel [il] (úhor), nemčina sa prelína so slovančinou: Höhe (vyvýšenina) alebo Hügel (kopec) + koncovka „r“ = úher-uger.

V slovenských nárečiach (v jazyku Uhrov) sa vrchom, kopcom hovorí aj „výšiny“ alebo výšina, skrátené „výš“. Je možné, že uhorské „výš“ bolo zdrojom pre pomenovanie rieky Visla, ktorej väčšina vôd pramení vo výšinách – v severných Karpatoch. Nuž a na mieste je otázka, či naše „výš“ alebo nespisovne „viš“ nebolo zdrojom pre slovo „fiš“, ktoré sa v celej severnej Európe ujalo vo význame „ryba“! V prospech takejto úvahy svedčí meno jedného z významných prítokov Visly – Rába, ktorá je pomenovaná pojmom „ryba“. V takomto prípade by sa črtalo ďalšie etymologické prepojenie „ryba – výš (kopec – hora)“. Aká tajomná minulosť sa skrýva za spoločným koreňom slova „hora – úhor“?

Už spomínané letopisy *Povestí vremenných liet* a Radziwillský letopis ponúkajú v tejto historickej hádanke zaujímavé čriepky, ktoré nás nútia nazerať na Uhrov v inom kontexte, ako doposiaľ. V letopisoch sa totiž uvádza, že „*Uhri šli „uhorskou horu“, až došli k Dnepru*“. Oba letopisy nenazývajú Uhrov v súlade s dnešnou ruštinou Vengrami, ale Ugrami a horu nenazývajú Vengerská hora, ale hora Ugorská. Do ruštiny slová a pojmy Uhor, Uhri dnes prekladáme ako Venger, Vengria. Ugor je v ruštine „úhor – ryba“. Podľa tohto teda letopisy nazývajú horu aj kmeň menom odvodeným od slova

označujúceho „úhora – rybu“. Je však pravdepodobné, že ruské slovo Venger pre označenie príslušníka kmeňa Uhrov je novotvar, prevzatý z poľského jazyka od slova *Węgria* (čítame Vengria). Radziwillský letopis totiž spomína územie neskoršieho Uhorska ako *Угорская земля* (Ugorskaja zemlja), na základe čoho je zjavné, že v čase vzniku letopisu nebolo Uhorsko nazývané Vengria ale „Ugorská“ zem. Ktorý výraz bol teda zdrojový, od ktorého boli odvodené ostatné? Boli to Ugri (kmeň) alebo ugor (ryba) alebo hora Ugorská alebo „Ugorskaja“ zem? Faktom je, že písomné historické zdroje odvodzujú pôvod mena Uhrov (kmeň) od geografických názvov, ktoré tu už jestvovali pred príchodom (Ch)Arpádových Uhrov. Kmeň Ugrov ako zdroj pomenovania môžeme teda pokojne škrtnúť. Uhorská hora je spomínaná v dávnejších dobách a jedno z jej pomenovaní nesie tvar „Rybie vrchy“. Je teda zjavné, že zdrojom je živočích „úhor – ryba“, ktorý v tejto hore žil a od ktorého dostali pomenovanie aj obyvatelia žijúci v spomínanej „Ugorskej“ hore a Ugorskej zemi. Tento fakt podporuje aj samotná gramatika slovanských jazykov, kde pojem „Uhorská hora“ alebo „Ugorskaja zemlja“ sú prídavné mená, ktorých základom je tvar „uhor – ugor“ obdobne ako je tomu napríklad Biele Karpaty (biele), Kremnické vrchy (Kremnica), Oravská Magura (Orava), či Slanské vrchy (sol'). Keďže vplyv kmeňa menom „Uhri“ vylučujú dobové zdroje, naozaj nám zostáva len tajomná ryba.

Spoločný slovný základ tvarov Ugri (kmeň) a ugor (ryba) však nenachádzame len v staršom ruskom jazyku. To isté nachádzame aj v poľštine, v ktorej pre

krajinu Uhrov sa používa výraz *Królestwo Węgier*, alebo *Węgria* a ryba sa nazýva *węgorz*. A rovnako je to i v slovenčine: úhor – Uhorsko. V troch príbuzných jazykoch, avšak v tvarovo odlišných slovách je zreteľne čitateľný rovnaký slovný základ medzi pojmom označujúcim „úhora“ a krajinou, respektíve príslušníkom krajiny zvanej Uhorsko.

Podobnú etymologickú zhodu nachádzame aj v latinčine. Uhorsko je v tomto jazyku označované ako *Regnum Hungariae*, *Regnum Vngarie*. Slovo „úhor“ do latinčiny prekladáme v tvare *anguilla*. Zhodu už nevidieť v plnom tvare ako v predchádzajúcich prípadoch, avšak slovný základ je zreteľne identický: *Unga(rie) – angu(illa)*.

V západoeurópskych jazykoch sa pre pomenovanie úhora – ryby používa buď slovo odvodené z latinského *anguilla* alebo jazykové varianty foneticky sa nachádzajúce niekde medzi nemeckým „aal“ a anglickým „eel“. Podľa vyššie spomínaného jazykového prepojenia medzi „úhorom“ (rybou) a kmeňom menom „Uhri“, by mohli jestvovať aj mená tohto tajomného národa aj v latinskej verzii odvodené od slova *anguilla*, či v západoeurópskych jazykových mutáciách so základom *aal – eel* [il]. **Tieto mená staroveké zdroje naozaj poznajú!** *Anguilla* dala meno národu menom Anglii, *aal* dalo meno Alanom a Alamanom a anglické „il“ je na počudovanie identické s menom Illiri.

Kmeň menom *Suevi Anglii* spomína Ptolemaios (2. stor.), ktorý ich umiestnil na sever od západnej časti Hercynského lesa, niekde medzi rieky Ohře (Uhor), Saala a stredný tok Labe. *Suevi Anglii* sa odtiaľ mocensky rozšírili na sever. Obsadili juh Jutského polostrova oblasť Wagrie

(Wengrie; dnes severovýchodná časť Holštýnska) a polostrov Angeln (južné Šlesvicko). Tito Anglii – Uhri v 5. až 6. storočí spolu s Jutmi (Gotmi) a Sakmi (*Saxones*) vpadli do Británie, kde sa usadili.

Alani zhruba v 2. až 4. storočí pôsobili v oblasti stredného Dunaja. Dionysius Periegeta (koniec 2. stor.) ich umiestňuje medzi Don a Dneper a nazýva ich jazdec-kým národom, avšak ten istý autor vedel aj o ich inej odnoži v okolí Dácie a dolného Dunaja (Jazygovia), odkiaľ usutočňovali ustavičné vpády do rímskeho panstva. Ptolemaios kladie Alanov ďalej na sever okolo prameňov Dnepra, Volgy a Západnej Dviny, kde je teraz Valdajská vrchovina (Volchonský les), ktoré on nazýva Alaunské vrchy a vedľa nich žijúci národ Alanov. V susedstve týchto Alanov umiestňuje kmeň menom Suoveni. Reichard ich stanovuje od hornej Dviny

cez horný Dneper a odtiaľ po východnej strane tejto rieky až za Desnu, takmer až k prameňom Donca. Východných Alanov Ptolemaios označoval menom Srbi. Ammianus Marcellinus nám o Alanoch zanechal zaujímavú informáciu, že ich meno pochádza od názvu hôr (hora : U-hor-i). a nazýva ich menom Halani. Meno Halani je identické s menom Halič a Haličská vrchovina, pričom slovný základ všetkých týchto mien - slovo *hal* pretrvalo do dnešných čias v maďarčine vo význame ryba. „Hal“ v tvare „*Chéli*“ (*Хѣли*) poznáme aj v gréčtine avšak už v priamom význame „úhor“ (ryba). Spomínané alanské mesto Aalen nachádzajúce sa v dnešnom Bavorsku má v erbe bieleho úhora. Alamanov prvýkrát spomína Cassius Dio pri opise výpravy Caracallu v roku 213. V tom čase Alamani obývali povodie rieky *Main* (Mohan, *Moenus* –

lat.) juhozápadne od Chatov. Cassius Dio zjavne opisoval tam žijúcich Uhrov – Ala(nov), ktorých pravdepodobne odlišil od dunajských Uhrov tým, že im k ich menu odvodenému od pojmu „úhor - aal“ pripojil meno rieky, na ktorej mali svoje sídla. Spojením „Al(an)“ respektíve *aale* (v preklade značí „úhory“) s menom rieky Main vzniklo zložené meno Ale-main, teda Aleman. Alamani uctievali božstvo menom Wodan (Vodan), ktorého meno bolo odvodené od slovanského základu – VODA. Tajomný „Vodan“ bol vodný živočích - vodný had, ktorého dnes poznáme pod menom „úhor“.

Všetky tieto kmene Alani, Alamani, Suevi Anglii ako aj Uhri žili a pôsobili v oblasti Hercynského lesa, Alanských vrchov (Valdajská vrchovina) a Haličských vrchov – od Švábskej (Suebskej) Jury cez Tatry po Valdajskú vrchovinu.

PREČO JE ÚHOR SPÁJANÝ S HOROU?

Už vieme, že geografické pojmy Uhorská hora – Hercynský les - Rybie vrchy sa navzájom územne prekrývajú. Keď všetky ich dielčie pohoria zaznačíme na mapu, dostaneme súbor pohorí tiahnuci sa od Pyrenej až po Ural (viď mapa - A).

Jednotlivé pohoria vzájomne netvorí kompaktný celok a sú od seba vzdialené na tisíce kilometrov. Na prvý pohľad vidieť, že sú roztrúsené naprieč celou Európou. Aká idea môže teda spájať na prvý pohľad zdanlivo nespojiteľné? Napriek tejto zdanlivej nespojitosti, spoločný prvok tu predsa len je - **všetky tieto pohoria ležia na rozvodí.** Stredom týchto „uhorských“ pohorí sa tiahne línia európskeho rozvodia, z ktorého rieky stekajú buď do Čierneho mora, alebo do morí Atlantiku, či Stredozemného mora (viď mapa - B). Nuž a stredozemno-čiernomorské rozvodie v oblasti Illyrie pretína územie historických Illyrov.

Línia rozvodia od Jugry po Suebsku Huru sa tiahne vrcholami hôr a svahmi horskej reťaze, ktorú poznáme pod menom Rybie vrchy (*Rhipaey*), a Hercynský les (Uhorská hora, Karpaty). Her-

cynský les ako charakteristickú oblasť rozvodia spomína Aristoteles, ktorý uvádza, že väčšina riek tečie z Hercynského lesa na sever. Na tomto rozvodí sa však nenachádzali len vrchy, ale aj močiare.

Túto močaristo - hornatú oblasť Hercynského lesa zase opisuje Pomponius Mela, ktorý o ňom hovorí, že je *nepriechný s jeho lesmi a močiarmi.*

A/ Rybie vrchy - *Rhipaey* spolu s Alanskými vrchmi (modrá), Hercynský les: časť Suebska Hura - Karpaty (červená), Hercynský les: časť Pyreneje - Keltika (fialová)

B/ Farebne sú zaznačené „uhorské vrchy“, čierna čiara označuje hranicu európskeho rozvodia, ktorá sa ťahne všetkými „uhorskými vrchmi“ od Jugry po Pyreneje. Porovnaj s nasledujúcou mapou, kde je zobrazený výskyt úhora európskeho.

Európske rozvodie s jeho lesmi a močiarimi je práve tým prvkom, ktorý naznačuje reálnu spojitosť toponymických názvov horských systémov s úhorom – rybou. Úhor-ryba má v súčasnosti v rámci Európskeho kontinentu vymedzenú oblasť výskytu. Vyskytuje sa v povodí rieky Pečory, ktorej staroveké meno bolo **Ugra**, Jugra (*Угра, Югра*), v Bielom mori, v Škandinávii, nájdeme ho na Islande a Britských ostrovoch, v úmorí Severného a Baltského mora, vo Francúzsku, na Pyrenejskom polostrove a v celej oblasti Stredozemného mora. Rozsah jeho prirodzeného výskytu vidieť na obrázku. Z mapy je zrejmé, že vo vnútrozemskej oblasti Európy, v oblasti čiernomorského a kaspického umoria, sa úhor dnes prirodzene nevyskytuje. Južnú hranicu jeho životného priestoru tvorí **európske rozvodie**, ktoré sa ťahne od uralskej Jugry po Suebsku Huru (Juru), kde sa línia výskytu odkláňa od „európskeho rozvodia“ smerom na východ a ťahne sa čiernomorsko-stredozemským rozvodím (medzi inými aj Illýriou). Toto je však dnešný stav. V dobách dávnejších sa uhory prirodzene vyskytovali aj v oblasti čiernomorského úmoria.

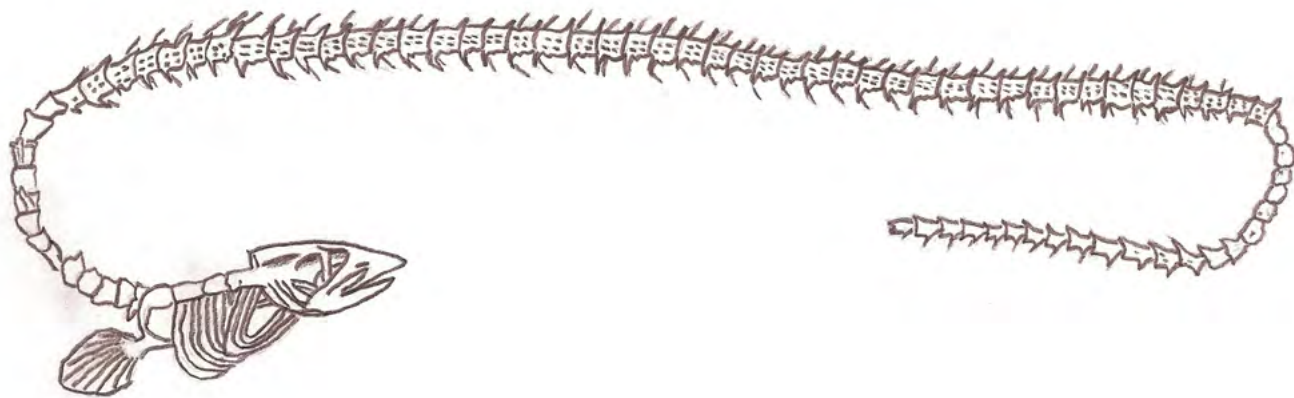

Na mape je zvýraznený približný výskyt úhora európskeho. Modrou obrysou je zobrazené územie Uhorska.

EURÓPSKE ROZVODIE - KRAJ ÚHOROV

Horsko-močaristá oblasť európskeho rozvodia bola prirodzene nepriechodná pre všetky ryby až na úhora. Úhor dokázal prekonať prekážky rozvodia a v obrovských množstvách tiahol rozvodím do riek a močarín čiernomorského úmoria. Úhor sa v tých časoch hojne vyskytoval aj na horných tokoch Dunaja, Dnepra, Buhu, Tisy a ďalších.

Úhor - ryba bez kostí. Na kostre úhora zreteľne vidieť, že okrem chrbtice nemá žiadne iné kosti.

Na hornom toku Dunaja bol jeho výskyt známy už od dávnych čias. Jordanes v 6. storočí nášho letopočtu spomína horný tok rieky Dneper, ktorý sa jeho slovami *rodí z veľkej bažiny ako z matky, kde sa rodia veľmi chutné ryby, ktoré sú bez kostí a majú iba chrbticu*. Dneper pramení v močariniach Valdajskej vrchoviny (Alanské vrchy) a súčasťou jeho horného povodia je aj rieka Pripjať so známymi pripjaťskými močiarimi. „*Ryba bez kostí len s chrbticou*“ je viac než výstižný opis úhora, ktorý v týchto končinách musel byť v 6. storočí zjavne vnímaný ako charakteristický prvok miestnej fauny, čo by svedčilo o jeho mimoriadne hojnom výskyte. Čo je zaujímavé, podľa jeho záznamu, úhor - ryba bez kostí, sa vyskytovala výlučne len v hornej polovici toku Dnepra.

Úhor európsky sa rozmnožuje v oblasti Sargasového mora. V larválnom štádiu je morskými prúdmi odnášaný k európskym brehom. V tomto období vyzerá ako malá rybka. Hadovitý tvar tela nadobúda až tesne pred vstupom do brakických a sladkých vôd. V tom čase jeho valcovité telo pripomína skôr hada než rybu.

Ešte pred päťdesiatimi rokmi sa úhory v apríli až v máji v obrovských množstvách zjavovali v ústiach riek. Časť z nich, v prvom rade všetky samce, ostali v brakickej vode medzi riasami, väčšia časť masy sa sťahovala z ústia hore povodím riek. Počas sťahovania prekonávali všetky prekážky a státisíce z nich pri tom zahynuli. Pri miliardách úhorov to však bolo len zanedbateľné množstvo. Ľudia

ich videli ako liezli na mokré pobrežné skaly vodopádov, pričom tisíce z nich pri tom zahynuli. Mokré, klzké telá zahynutých rýb boli však pre ostatné rebrikom, po ktorom pokračovali v ceste. Vyliezali na zvislé skaly, prepletali sa cez mokré mach alebo sa držali na telách tých, ktoré zahynuli pri pokuse vyliezť. V ceste do Bodamského jazera ich nezastavil ani vodopád pri Schaffhausene a rovnako pre nich nebol prekážkou ani Rónsky vodopád.

Úhory sa sťahujú hore každou tečúcou vodou a počas ich púte sa stáva, že zabľúdia. Stalo sa, že malé úhoríky boli nájdené na spustnutom štvorposchodovom dome. Plávali tam vo vode, ktorá sa zhromaždila v žľabe pod strechou. Známe je aj to, že drobné úhoríky pri takom vzostupe prenikli aj do vodovodu.

Úhory vôbec prejavujú mimoriadnu schopnosť nachádzať vodu. Mohli by sme im pripísať osobitný „vodný zmysel“. Keď úhora odnesieme v nádobe na viac kilometrov a potom vypustíme na mokrú lúku, s neuveriteľnou rýchlosťou sa ponáhľa do najbližšej tečúcej vody.

Počas sťahovania sa mladé úhory postupne vyfarbia. Najprv im stmavne predný a zadný koniec tela, potom prostriedok chrbta a napokon ožltne brucho. Proti prúdu plávajúce húfy sa postupne rozídu a utiahnu sa na dno vôd. Masové sťahovanie drobných úhorov môže trvať celý prvý rok, potom sa sťahujú už len osamotené jedince a to tiež len prevažne v noci. Nie je to však pravidlom. Boli zaznamenané masové presúvania starších úhorov proti

prúdu riek na rôznych hatiach a vodopádoch tvoriacich prekážku vodnému toku. Sťahujúce sa úhory sa postupne dostávajú do posledných prítokov riečnej sústavy a cez mokré lúky prenikajú aj do takých jazier, ktoré nie sú spojené s tečúcou vodou. Je veľmi pravdepodobné, že v ani nie tak dávnych dobách prenikali vodnými tokmi, potokmi, barinami a mokkými lúkami rozvodia zo „severného“ umoria do úmoria čiernomorského.

V blatistom a vlhkom teréne popretkávanom horskými mokradami sa úhor vďaka svojmu hadovitému trupu šikovne pohybuje vlnivým pohybom zo strany na stranu, aký využívajú hady. Pokiaľ úhor rastie, žije ako ryba dna a cez deň obyčajne leží zahrabaný v bahne. V noci vychádza hľadať korisť. Úhor má vzhľadom na veľkosť svojho tela pomerne malé žiabre. Je to zrejme dôsledok toho, že v stave pokoja dokáže až 85 percent kyslíka potrebného pre život čerpať z vody kožou. Hrubá koža produkuje veľké množstvo slizu, ktorý mu poskytuje nielen ochranu, ale umožňuje mu aj krátky pobyt a pohyb mimo vodných tokov a plôch. Ak vyschne voda, v ktorej žije, zahrabe sa do dna tak hlboko, že tam vydrží celé týždne. V dostatočnej hĺbke dokáže tam dokonca prečkať celú zimu. Keď sa jazero potom na jar znova naplní vodou, úhory sa z bahna vyhrabú.

Úhor sťahovavý žije asi 8 až 12 rokov v sladkej vode, tučne tam a je nazývaný „žltým úhorom“. V čase pohlavnej dospelosti dostane svadobné farby a zmení

sa na „úhora strieborného“. Chrbát mu stmavne až takmer očernie, brucho obelie a celé telo sa kovovo blyští. Predĺžené čeluste sa scvrknú, hlava sa stane končistou, oči sa zväčšia a trochu vypúlia, koža viac zhrubne a spevnie. Pohlavné žľazy sa zväčšia, naproti tomu tráviace ústrojenstvo sa scvrkne, pretože vtedy prestane žrať. Scvrkne sa aj plávací mechúr. Po týchto zmenách sa žlté úhory stávajú „striebornými úhormi“ a pustia sa na dlhú púť dolu riekou. Počas tohto sťahovania sú vo veľkom chytané.

Z vlastností úhora je zrejmé, že bez problémov dokáže prekonať krátke vzdialenosti medzi prameňmi riek rozdielných úmorí. Na takýto prechod nie je samozrejme vhodný celý úsek európskeho rozvodia, ale len ten, kde sa na rozvodí nachádzajú buď močaristé oblasti alebo miesta, kde medzi tokmi riek susediacich úmorí je vzdialenosť desiatky, maximálne stovky metrov. Takéto oblasti prechodu majú nezriedka dodnes špecifické pomenovania nejakým spôsobom spojené s úhorom, prípadne meno úhor možno nájsť priamo v menách riek a potokov smerujúcich k miestu „prechodu“ z úmoria do úmoria.

Napríklad rieka Visla, ktorej prítoky pramenia na rozvodí v „Hercynskom lese“ má v svojom povodí 4 potoky a jednu rieku menom *Węgiełka* (*węgorz* – úhor, poľ.).

V „slovenskej“ časti rozvodia najvhodnejšími úsekmi pre migráciu úhorov boli rieky Poprad – Váh, Hornád a San – Uh. Nebude náhoda, že rieky čiernomorského umoria – Váh, Uh a Hornád nesú v svojom mene výraz „úhor“ (Váh – Vuhor (ukr.); Uh – Uhor; Hornád – Uhor-nád).

Úhor v oblasti Hercynského lesa (Karpat) prekonával trasu po súši z potoka na jednej strane kopca (hory) na druhú stranu do potoka iného umoria. Fakt, že „úhor“ prekonával trasu medzi potokmi dvoch umorí po súši (v hore) vyjadříme slovným spojením „v hore ryba“ alebo dnes už nespisovne „u hori ryba“ (obyvatelia zbierali „u hori“ ryby). Z tohto spojenia vznikol výraz pre pomenovanie „ryby“ premiestňujúcej sa „horou“ – „uhor“, ktoré sa stalo aj základom pomenovania „Uhri“.

V minulosti však jestvovalo pravdepodobne aj iné pomenovanie „úhora“ odvzdujúce jeho meno od iných jeho charakterových vlastností, napríklad: sliz, hadí tvar tela (had – vendže – Venetti), schopnosť zavŕtať sa do bahna („šturiť“ – strčiť, zavŕtať sa do bahna) alebo hora avšak nie len v zmysle „HOR“, ale aj „TUR“ (Tourkoi) či „CHRBAT“ (Chrobati).

Opisovaná línia rozvodia Hercynského – Uhorského lesa sa v určitých obdobiach musela doslova hmýriť úhormi, prekonávajúcimi krátke trasy od prameňa

k prameňu. Pojem hmýriť nie je nadsadený, pretože početný výskyt úhorov len za posledných 100 rokov dramaticky klesol. Podľa súčasných odhadov jeho populácia klesla na iba jedno percento stavu populácie, oproti tomu, aká bola pred sto rokmi. Vzhľadom na hospodársky význam úhorov, ktorý tu bol aj pred 100 rokmi a tisícročia späť do minulosti, je možné predpokladať, že už pred uvedenými 100 rokmi bola populácia európskych úhorov oproti historickým dobám v značnom v úpadku.

Dnes teda môžeme už iba dedukovať, že v dávnoveku úhory v obrovských množstvách ťahli najprv proti prúdu riek a potom na určitých geograficky vhodných úsekoch prechádzali z jedného úmoria do druhého. Krátku vzdialenosť rozvodia dvoch úmorí prekonávali ryby – „úhory“ po súši alebo barinami. Na súši boli ľahkou a dostupnou korisťou pre ľudí aj divú zver. Ich výskyt mal mimoriadnu hospodársku dôležitosť. Je pravdepodobné, že úhory boli hlavným zdrojom potraviny obyvateľov rozvodia – takzvaných Bielych Uhrov, ktorých spomína napríklad Povešť vremenných liet. Tí v období ťahnutia veľkého množstva úhorov, ktorý by sme mohli prirovnať k ťiahnutiu lososov, mohli zbierať ryby doslova zo zeme a hádzať ich do zberných nádob či sudov. Bol to mimoriadne ľahký a dostupný prísun

Prechodové oblasti úhorov cez rozvodie. Plná čiara označuje horný tok Dunaja a Dnepra. Čiarkovaná zobrazuje priaznivé oblasti na prechod povodím riek San – Uh, Poprad – Torysa, Poprad – Hornád a Poprad – Váh.

chutnej potravy, ktorý podporoval existenciu pomerne vysokej koncentrácie obyvateľstva na línii rozvodia. Je len prirodzené, že hory, v ktorých sa úhory „tmolili“ a „zbierali“, dostali pomenovanie „rybie“ alebo „uhorské“. A rovnako je prirodzené, že rovnaké meno Úhor, Uhri malo aj obyvateľstvo obývajúce oblasť línie rozvodia.

Hory - výšiny dali meno úhorom v tvare „viš“, nuž a dominantnosť úhorov medzi rybami v rámci ľudských životných potrieb bol zrejme pomerne vysoký, pretože „viš“ v tvare „pis“ (V > P) sa dostalo do latinčiny v podobe slova *piscis* (ryba) a odtiaľ aj

do francúztiny ako *poisson* (ryba).

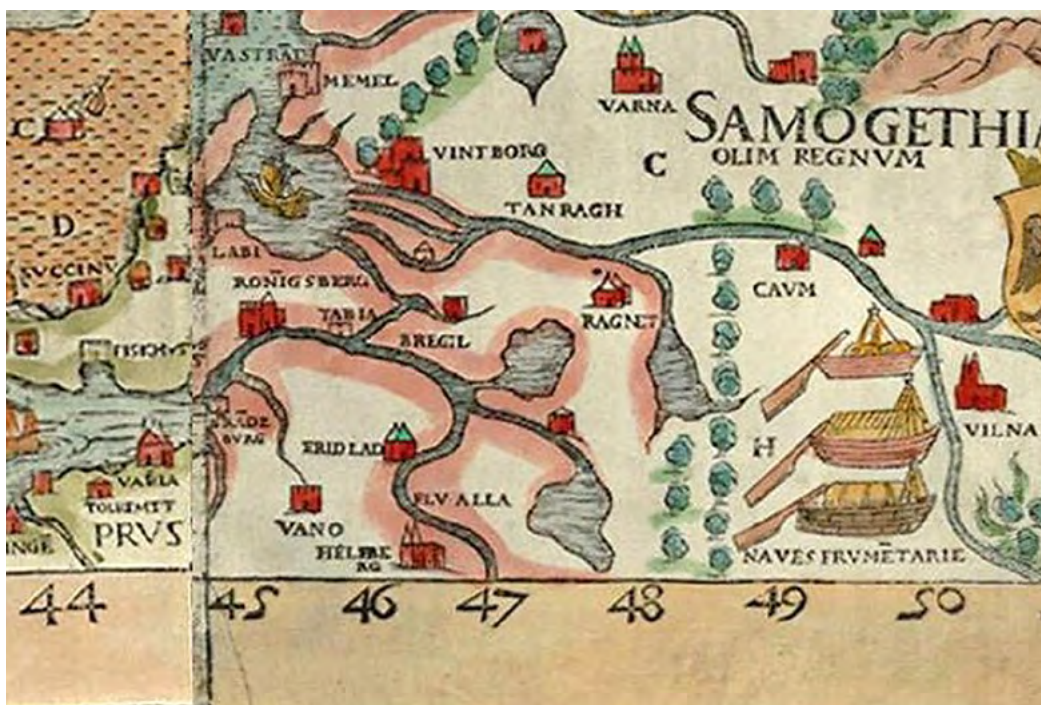
V krvi úhora sa nachádza jed zo skupiny ichthyochemotoxínov. Intoxikácia týmto jedom pripomína otravu spôsobenú zmijou. Tento jed je schopný zabíjať veľmi rýchlo aj v malých dávkach. Francúzi ako známi traviči zrejme krv tejto ryby používali pri odstraňovaní nepohodlných a preto sa *poisson* (ryba) stalo vo francúzštine aj výrazom pre jed v podobe slova *poison* (jed), odkiaľ bolo „exportované“ aj do angličtiny. Existuje však aj iné, menej úsmevné vysvetlenie, ktoré spočíva v podobnosti sloven-

ských slov „jed - jedlo“, ktoré vo francúzskej mutácii môžeme vidieť práve v slovách *poison* (jed) - *poisson* (ryba). Podľa čoho je zjavné, že ryby a úhory boli dominantnou potravou v dávnejších dobách - boli jedlom.

Pre správnosť treba poznamenať, že toxín v krvi úhora zo skupiny ichthyochemotoxínov je bielkovinovej povahy, je preto teplotne nestály a rozkladá sa už pri teplote 60 °C. Konzumácia tepelne upraveného mäsa úhora teda nie je zdraviu nebezpečná.

EURÓPSKA UHORSKÁ TOPONÝMIA

„Úhoria“ etymológia sa netýka len krajiny menom Uhorsko. Poľské „*węgorz*“ je rovnako ako slovenské „uh - vuh“ zdrojom pomenovania mnohých vodných tokov. Na juhovýchode dnešného Poľska v okrese Chełm (Lubelske vojvodstvo) sa nachádza rieka miestneho názvu *Uherka* v poľštine nazývaná *Węgiełka*. Rieka prechádza cez mesto Chełm a pri obci Siedliszcze (gmina Wola Uhruska) sa vlieva do rieky Bug. Na území Poľska sa nachádza ešte jedna rieka menom *Węgiełka* (dávnejšie nazývaná *Węgra* alebo *Mrówka*), ktorá tvorí prítok rieky *Orzyca* (povodie Visly) a ďalšie štyri potoky rovnomeného ná-

Rieka Alla v strede dole.

zvu: prítok rieky *Jasiołky* (povodie Visly, východné Poľsko), prítok rieky *Mleczki Wschodniej* (povodie Visly, Podkarpatské vojvodstvo), prítok rieky *Soły* (južné Poľsko, povodie Visly), prítok rieky *Świślina* (juhovýchodné Poľsko, Svätokrížske vojvodstvo, povodie rieky Visly).

Na opačnej strane rozvodia, v slovensko-ukrajinskej časti poznáme už spomínaný tvar „uh-uhor“, ktorý má niekoľko variant. Základný tvar sa odvíja od ukrajinského slova pre označenie úhora - *Byzop*, ktoré čítame ako „Vuhor“. Tu môžeme zaradiť rieky Vuh, Bug, ale aj slovenský Váh. Ďalšie tvary sú späté so slovom „uh“. Ten nachádzame v mene rieky Uh, ktorej Ukrajinci hovoria „Už“. Severne od Kyjeva preteká ďalšia rieka

rovnomeného mena „Už“. Latinský výraz pre rieku Uh je „Ung“ a tento sa v rovnakej podobe dostal do dnešnej maďarčiny. Tvar „Ung“ je síce latinský, no má slovenský, konkrétne poľský pôvod, kde meno „Uh“ bolo deformované hneď dvakrát. Prvá deformácia je zámena znakov H-G, ako v prípade riek Buh a Bug, K tomuto „Ug“ bola pridaná poľská nosovka, ktorá zmenila slovo na „Ung“.

Ďalší zaujímavý etymologický dôkaz pomenovania rieky podľa úhora nachádzame na severe Poľska. Tu v jazere Marmy pramení rieka *Węgorapa* (pol.), ktorá tečie na sever. Na Ruskej strane sa volá *Анграпа* [Angrapa]. Meno pochádza z pôvodného nemeckého názvu rieky *Angerapp* a ten pramení v staropruskom

angurgis / *angurys-ape*, čo v preklade znamená „úhoria rieka“. Na mape Švédska zo 16. storočia je táto rieka označená pod menom *Alla*. Ak by obyvatelia tejto rieky boli nazvaní podľa jej mena, nazývali by sa Alani, Wengri alebo Angrapi (Ungri rabi, od Ungri ryba a to od Vengri ryba), čiže Uhri.

V južnom Poľsku pramení na rozvodí rieka Raba, ktorá sa vlieva do Visly. Jej meno je totožné so slovom „ryba“. Táto poľská Raba má svojho dvojníka v mene východomadarskej rieky Rába, ktorá pramení v rakúskom Štajersku.

V smolensko-kalužskej oblasti Ruska, ľavý prítok rieky Oka (povodie Volgy), tečie rieka *Ugra*. Jazykovo mierne deformovaná verzia tohto mena sa nachádza

v severnom Maďarsku (prítok rieky Tisy) a nesie meno Eger (Uger, Uher), slovensky **Jáger**. Jáger je stavbou blízky chorvátskemu slovu *jegulja*, ktoré prekladáme ako úhor. Rovnaké meno Eger má v nemčine i meno českej rieky **Ohře**, ktorej český názov je blízky českému slovu úhoř (uhoř – Ohře). V Moisackej kronike je rieka Ohře nazývaná Agara. Ohře preteká cez mesto Cheb (pôvodný názov Cherb), ktorému Nemci hovoria rovnako ako rieke – Eger. Úhora ako „hada“ nachádzame i južne od krajiny Chodov – v mene rieky Enža, pretekajúcej dnešným Rakúskom. Meno Enža je identické s poľským slovom *wąż* (had), ktoré čítame ako „venž“, bez počiatočného „v“ ako „enž“. Enža je teda „hadia rieka“.

Voda a rieky boli vždy posvätné. V dávnych časoch boli doslova symbolom počiatku rodu a v tomto zmysle boli aj chápané. Dôkazy k tomuto paradoxne nachádzame v prítomnosti na Novom Zélande. Domo-rodí Maori tam uctievali rieku Whanganui, ktorú považujú za ich predka. ¹ Rieky boli obývané množstvom živočíchov, medzi ktorým musel mať úhor výnimočné, snáď až mytologické postavenie, pretože meno „úhor“ nachádzame priamo v menách mnohých riek.

Termín „Uhor“ však nachádzame nielen v menách riek. V Haličsko-Volyňskom letopise pod rokom 1213 sa uvádza, že knieža Danilo zabral „*Берестий, i Угровеск, i Вережин, i Столпе, Комов i всю Украйну*“ [Berestij, i Uhrovesk, i Vereščin, i Stolpe, Komov i celú Ukrajinu]. Tu nachádzame dokonca meno mesta s názvom „uhor“ – Uhrovesk. Uhrovesk bolo staroveké mesto prináležiace k „Červeným mestám“ (*Grody Czerwieńskie*, pol.) rozprestierajúce sa

na sútoku riek Uherka a Západný Buh. V roku 1213 bol kniežaťom Danilom Haličským pripojený k Haličsko-Volyňskému kniežatstvu. Uhrovesk bol teda súčasťou „celej Ukrajiny“.

Uhrovesk dnes už nejestvuje, avšak na území Uhrov/Ugrov dodnes nachádzame obce a mestečká rovnomeného názvu. Na severe Poľska v Varmsko-mazúrskom vojvodstve na už spomínanej rieke *Węgorz* leží mesto *Węgorzewo*. Trochu južnejšie, v Mazovskom vojvodstve leží mesto *Węgrów* a tri obce *Węgrzynowo*. Západne od dolného toku Visly nachádzame štyri toponymické názvy odvodené od tvaru *węgorz*. Je to osada *Węgiec* a obec *Węgiec* v Kujavsko-pomoranskom vojvodstve, obec *Węgiec* a obec *Węgiec* (nem. *Wengierskie*) v susediacom Vojvodstve Veľkopoľskom.

Pri Ukrajinsko - slovenských hraniciach v Podkarpatskom vojvodstve v gmine

Roźwienica sa nachádzajú obce *Węgiec*, ktorá leží na rieke rovnomeného názvu a *Wola Węgierska*. Len pre zaujímavosť, erb *Roźwienickej gminy* je červený dvojkříž v bielom poli. V južnom Poľsku v Sliezskom vojvodstve pri slovensko-českých hraniciach leží dedinka *Węgierska Górka*. Na Morave sa nachádzajú tri mestá nesúce meno „úhor“ – Uherský Ostroh, Uherský Brod a Uherské Hradište, ktoré boli kedysi súčasťou Uhorska. Boli zabraté Čechmi, vďaka čomu im zostal prívlastok „Uhorský“.

Avšak obcí s menom „uhor“ je na Morave aj v Čechách viacero, pričom tieto už nie sú späté s oficiálne známymi dejinami Uhorska. Na moravsko-rakúskych hraniciach ležia Uherčice (okres Znojmo), východne sú ďalšie Uherčice (okres Břeclav), ďalej Uherčice (okres Chrudim), Uhersko (okres Pardubice), Uherce (okres Louny) a Uherce (okres

Toponymické názvy nesúce meno „úhor“ (*węgier*) na území dnešného Poľska. Väčšie fialové kruhy znázorňujú potoky, rieky sú zvýraznené tučnou fialovou farbou, mestá a obce sú so zvýrazneným kruhom. Vysokú koncentráciu „uhorských“ názvov vidieť na území Mazovska.

¹ Novozélandská vláda začiatkom roku 2017 vyhlásila novozélandskú rieku Whanganui za živú osobu s príslušnými právami. Stala sa tak prvým vodným tokom na svete, ktorému bol priznaný právny status. Tento status sa podarilo vyjednať Maoriom s vládou po dlhých 140 rokoch. Hlavný vyjednávač miestneho spoločenstva Maoriom k tomu vypovedal: „Rozhodli sme sa zvoliť práve tento prístup, keďže rieku považujeme za nášho predka, ktorým aj vždy bude.“ O týždeň následne na to, rovnaký postup uplatnili v Indii v štáte Uttarakhnad, kde súd vyhlásil v marci veľkú rieku Ganga a jeden z jej najväčších prítokov Jamuna za živé tvory. Získali tak rovnaký právny status ako ľudia. Zdroj: Hospodárske noviny, V Indii a na Novom Zélande dostali rieky status právnických osôb, utorok 11. apríl 2017

Čierne body zobrazujú toponymické názvy s menom „uhor“.

UHORSKO – KRAJINA ÚHOROV

Úhory dali meno riekam, v ktorých žili alebo ktorými tiahli hore či dole prúdom. Dnes však o riekach máme pomerne skreslené predstavy. Kedysi rieky neboli regulované, mali pohyblivé korytá s množstvom slepých ramien, meandrov, postranných tokov, barín a zaplavovaných území. Toky boli mohutnejšie, mali širšie rozliate a nepravidelné korytá. Bol to raj rýb, raj úhorov. **Úhory dávali mená riekam a rieky dávali mená územiám.** „Úhorie“ rieky prameniace v jednom horskom páse na rozvodí mali spoločné meno s týmto reťazcom hôr, ktorý poznáme pod historickým názvom Hercynský les (Uhorský les).

Úhory tiahnuce riekami Poprad a San „prechádzali“ rozvodím do Váhu, Hornádu a do rieky Uh, odkiaľ sa v masívnych počtoch dostávali do Tisy, ktorá v dávnych časoch bola skôr obrovským a barinatým jazerom než riekou. Rozsiahle oblasti priľahlého územia boli postihované pravidelnými každoročnými záplavami. Tu bolo ideálne prostredie pre život úhorov,

ktorých životným priestorom bolo bahno. Tento fakt sa premietol do historického názvu oblasti, ktoré je známe ako Viharsko (Biharsko).

Úhory po opadnutí záplav, ktoré mohli trvať mesiace, sa zahrabali do dna a prečkali tam do obdobia ďalších záplav alebo snád' až do jari. V mnohých prípadoch pravdepodobne migrovali spolu s opadajúcou vodou do oblastí s trvalou vodnou plochou (bariny, jazerá, postranné toky riek), o ktoré v povodí Tisy nebola núdza.

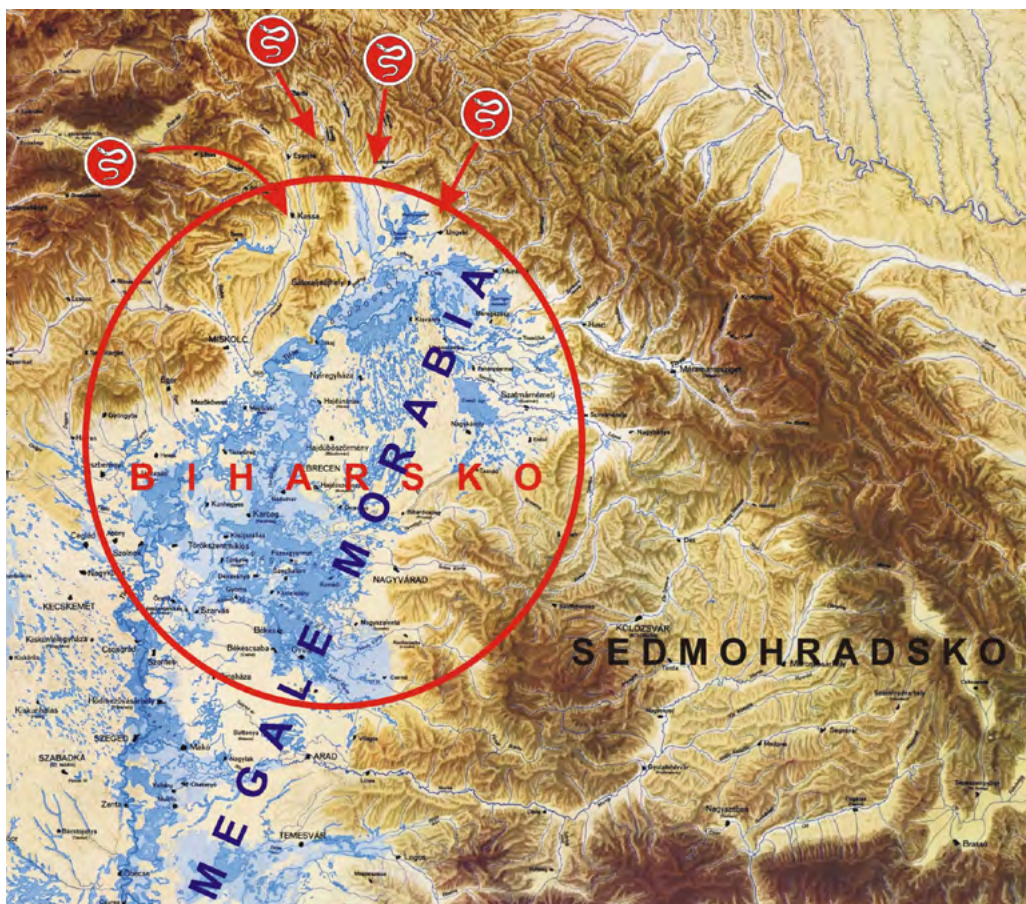
Tu, v povodí Tisy, sa nachádzalo pôvodné staré Uhorsko (alebo „malé“ Uhorsko) obývané Sclavmi, medzi ktorých postupne z východu prenikli Sarmati (obyvatelia prevažne horských oblastí na severovýchode). Možno preto sa meno tohto starého historického územia zachovalo v sarmatskom jazyku (ukrajinčina) v podobe slova Viharsko (Biharsko) podľa ukrajinského výrazu pre úhora („Vuhor“). Avšak možná je i etymológia slovenská, keď by sme Viharsko čítali ako Uiharsko,

teda Uhorsko.

- VIHARSKO – UIHARSKO teda UHARSKO
- VIHARSKO – Vuharsko - *Byzop* [Vuhor] - ukrajinsky.

Takýto popis Biharska ako „krajiny úhorov“ podporujú aj samotné historické zdroje. Tie vypovedajú o tom, že pojem Uhorsko bol dávno známy pred príchodom Čiernych Uhrov v 9. storočí.

Gesta Hungarorum vypovedá, že meno Hungari obdržali Arpádovci od hradu Hung (Užgorod - užské mesto). Užský hrad dostal meno podľa rieky, na brehoch ktorej leží a rieka dostala meno od úhorov, ktoré každoročne tiahli do Mursijských bažín (do Maravy)... *A Arpád bol nazvaný kniežatom Uhorska a všetci jeho bojovníci boli podľa hradu Uh (Už) v jazyku „domácom“ nazývaní Uhrami...* Mnichovská kronika spomína, že Arpádovci najprv vstúpili do Sedmohradska, odkiaľ poslali početných vyslancov do Uhorska, aby sa pypytovali na rieku, zem a traviny. Aj

Hydrografia Panónskej panvy pred reguláciou riek v 19. storočí. Tmavomodrá farba zobrazuje stabilné vodné plochy (rieky, jazerá), stredne modrá zobrazuje najväčší rozsah každoročných pravidelných záplav a svetlomodrá zobrazuje stojacu vodu vytvorenú občasnými záplavami. Na severe sú červenou zobrazené priaznivé miesta umožňujúce prienik úhorov do Biharska.

podľa tejto kroniky Uhorsko tu jestvovalo dávno pred Árpádovcami.

Viharsko a jeho širšie územie politicky jestvovalo ako nezávislé slobodné vojvodstvá, ktoré mali v latinčine meno odvodené zo slova dux (vojvoda). My ich dnes poznáme ako územie menom Ducia

alebo Dacia. Ján Aventinus (1477 - 1534) v Letopise Bavorov nám pripomína, že obyvatelia tejto Dácie boli Venedi. Pápež Pius II. dokladá, že Svätopluk vládol Uhrom, Bohemom, Rusínom a Poliakom a panovník sám bol podriadený Rímskej ríši. Čo je zaujímavé, neuvádza, že vládol

Hister. Meno Ister korešponduje so slovenským „ústie“ (uster), ale aj „bystrý“ (nespisovne bistrina), ktoré vypovedajú o mohutnom a silnom prúde Istru ústiaceho do Čierneho mora. Nečudo, že Al-Mascúdí (10. stor.) zaznamenal, že Scilavi hovoria Dunaju aj Marava, teda More.

POZOSTATKY HMOTNEJ KULTÚRY - MINCA MACCIUS

Úhora nachádzame nielen v toponymických názvoch na rozľahlom území európskeho rozvodia, ale aj na minci z 1. storočia pred n. l., ktorá bola nájdená v Bratislave. Na tejto minci s nápisom MACCIUS je zreteľne zobrazený „úhor“ - ryba. Minca patrí do súboru mincí zvaných Biateky, na ktorých boli zobrazované rôzne mytologické bytosti. Fakt, že sa medzi nimi nachádza aj „úhor“, svedčí o jeho výnimočnom, snáď až mytologickom postavení v starovekom svete.

Nápis MACCIUS, môžeme čítať ako „makíuš“ alebo „mačiuš“. Oba tvary majú zreteľný súvis so slovanským tvarom „mok“ - „moč“ od ktorého sú odvodené slová ako mokrina, mokrý - vlhký (volchon-

Minca s nápisom MACCIUS. Pod nadpisom je zobrazená psovitá šelma (vlk), na rube je stočený úhor do tvaru špirály. Minca patrí do typového súboru zvaného Biateky. Na biatekoch boli zobrazované mytologické posvätné bytosti, medzi ktoré zjavne patrili aj úhory. Vyobrazenie úhora na minci je dôkazom jeho výnimočného postavenia v živote našich predkov.

ský) alebo močiar, močiť, máčať. Zároveň je „maccius“ identický so sanskritským slovom *matsya*, ktoré je foneticky identické so zápisom „macia“, teda **MACCIU(S)** na minci. Nuž a slovo *matsya* prekladáme zo sanskritu vo význame „ryba“. Na

rube mince je zobrazená psovité šelma, ktorej z pysku vytekajú dva pramene. Je možné, že tieto zobrazujú toky čiernomorského a baltského úmoria. Psovité šelma bola významným prvkom v spoločenstve Uhrov. Jan Aventinus vo svojich zázna-

moch uvádza, že Uhri „*skladajú prísahy pri psoch a vlku*“. Na líci striebornej mince je stvárnený úhor so svojimi charakteristickými črtami – krídelka za hlavou, zväčšené oči a striebristý lesk (vo veku pohlavnej dospelosti).

HERALDIKA „UHORSKÝCH“ MIEST A ÚZEMÍ

Na území bývalej Suebie (Slávie), dnes Baden - Wurttemberg v oblasti Hercynského lesa (Uherkynského lesa) leží mesto Aalen. V tejto oblasti rozvodia kedysi pôsobili Uhri - Alani. Samotné meno mesta je identické s tvarom „Alan“. Dôkazom spojitosti Alanov s úhormi (*aal* - úhor) je samotný erb mesta, ktorý tvorí biely úhor v červenom poli. Úhor ako mestský symbol je známy od roku 1385. Od tohto roku sa úhor v erbe mesta objavoval nepretržite, iba na niektorých pečatiach sa objavuje cisárska orlica, avšak nie pred rokom 1691.

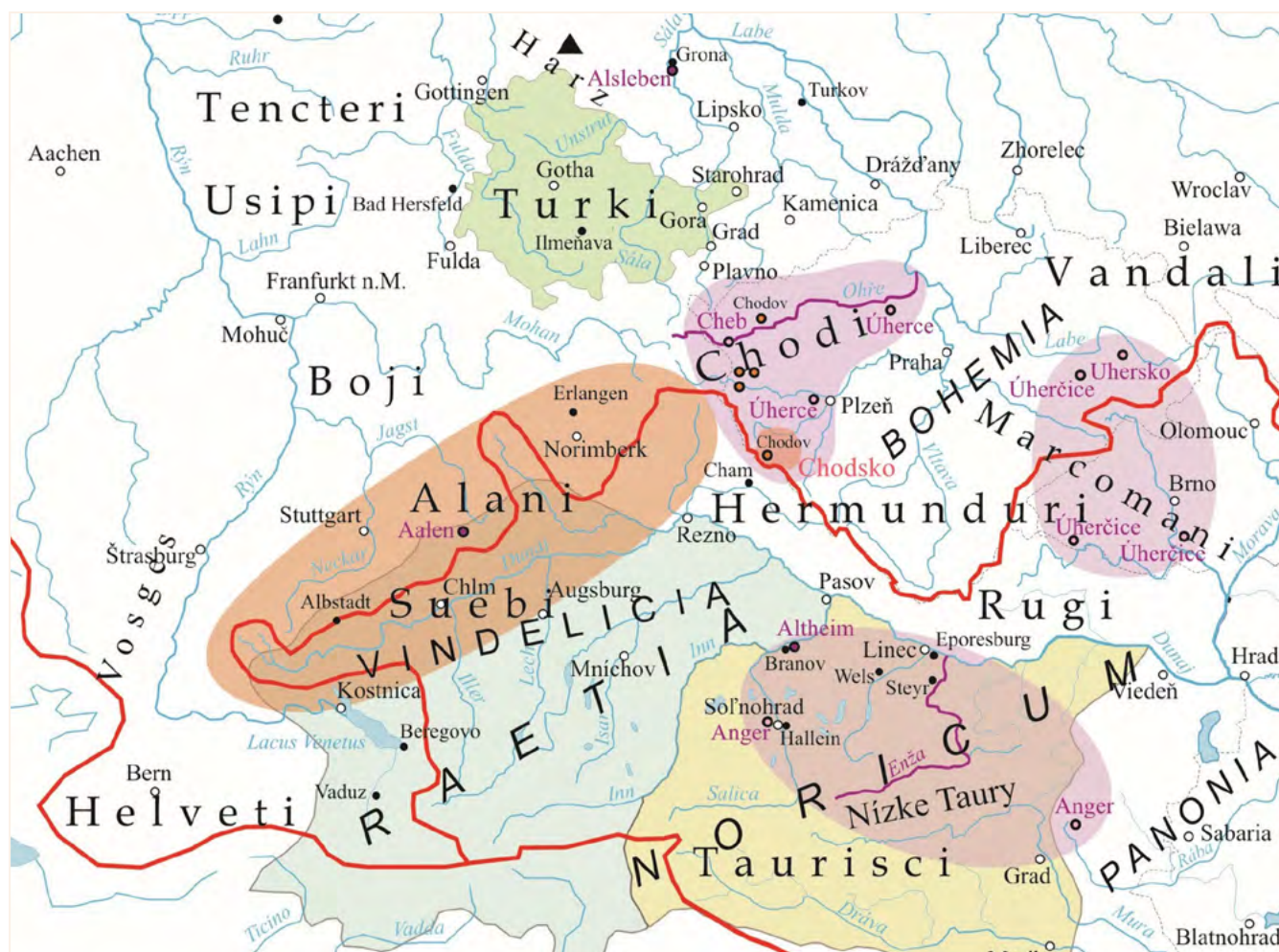
Nedáľko smerom na východ od Aalenu sa nachádza rakúska obec Altheim, ktorá je taktiež v blízkosti úmoria a rovnako

má v erbe úhora. Altheim však už leží na druhej strane rozvodia – v čiernomorskom úmorí. Severnejšie v kraji Sasko-Anhalt-

sko sa nachádza mesto Alsleben, ktoré má v erbe tri stočené úhory v tvare špirály.

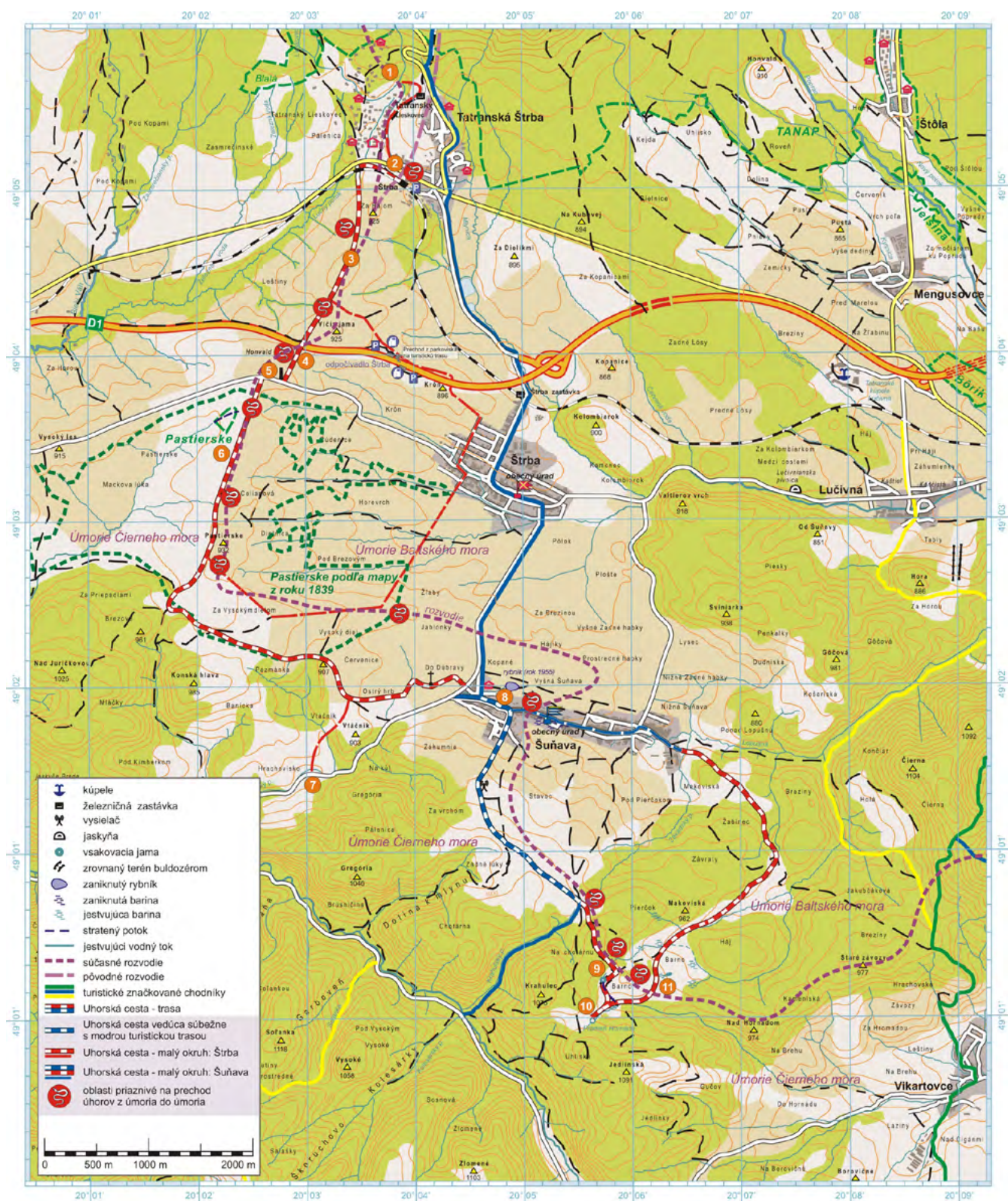
Erby miest. Zľava doprava: Aalen, Altheim, Alsleben (Vel-slaven).

Horný tok Dunaja. Červenou je znázornené európske rozvodie.

UHORSKÁ CESTA

Uhorská cesta je symbolické pomenovanie turistickej trasy vedúcej časťou európskeho rozvodí na území obcí Štrba a Šuňava. Trasa vedie v prevažnej miere rozvodím miestami, kde kedysi s veľkou pravdepodobnosťou migrovali uhory z povodia baltského mora do povodia čiernomorského a snád' aj späť.

V tak vysokej nadmorskej výške (900 metrov nad morom) ide o mimoriadne priaznivú oblasť prechodu v rámci celoeurópskeho priestoru. Vzdialenosti medzi súčasnými vodnými tokmi oboch úmorí môžeme na mnohých miestach pozdĺž Uhorskej cesty rátať doslova na 100 metrov. Toponymické pozostatky ako aj staršie záznamy svedčia, že nejjeden z týchto priaznivých úsekov bol ešte v nedávnej minulosti popretkávaný barinami, ktoré takto umožňovali doslova „mokry“ prechod úhorov z jednej riečnej sústavy do druhej.

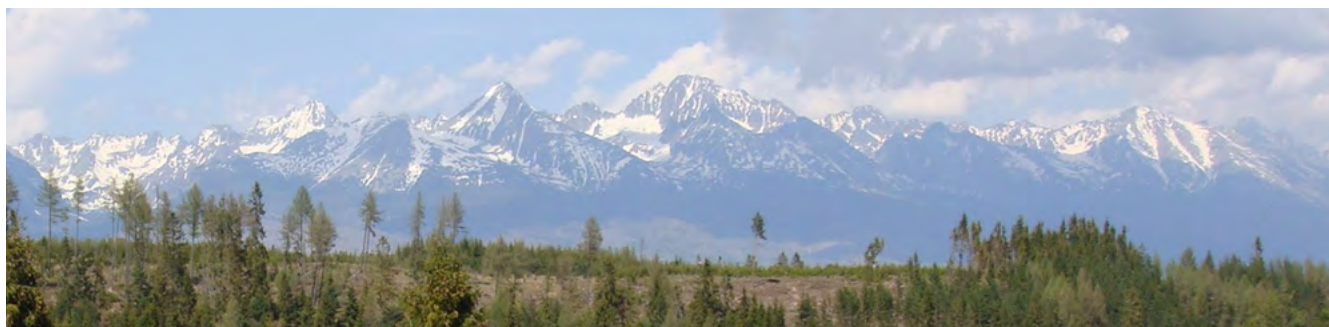
V súčasnosti nie sú známe písomné doklady, ktoré by jednoznačne svedčili o prítomnosti úhorov v tejto časti rozvodia. Tieto dôkazy však nie sú známe možno

preto, lebo kedysi to nebolo nič nezvyčajné. Nebolo potrebné tieto poznatky zaznamenať ani na ne poukázať. A možno to žiaden súčasník ani nehľadal, neupriamil svoj zrak na túto tému v množstve zaznamenaných historických činov a udalostí a úhory takto ešte len čakajú na svoje odhalenie aj v písomných záznamoch. Napriek tomu jestvujú nepriame dôkazy, ktoré nachádzame v toponymii, v geografii, v starých mapách ako i v samotnom úhorovi, ktorý svojou stavbou tela, nezvyčajnými vlastnosťami a životným cyklom migráciu rozvodím stavia do roviny reálnej skutočnosti.

Turistická trasa „Uhorská cesta“ má za cieľ upozorniť na množstvo faktov spojených s teóriou „úhora na rozvodí“,

ako aj na zaujímavé historické súvislosti z toho vyplývajúce. Návštevníci v príjemnom podtatranskom prostredí sa môžu na vlastné oči presvedčiť o blízkosti vodných tokov dvoch úmorí, ako i o realite migrácie úhorov v tomto prostredí. Pomocou informačných materiálov môžu spoznávať dávnejšie geografické pomery, spočinúť na zaujímavých miestach historických ako aj geografických, a spoznať i nevšednú technickú pamiatku vybudovanú priamo v teréne rozvodia.

Uhorská cesta spája zabudnutú históriu so súčasnou prekrásnou prírodnou scenériou krajiny „U hory“, kde možno stráviť príjemný pobyt poznávaním, turistickou a rozjímaním nad dávnymi časmi „keď ešte úhor vládol tejto krajine“.

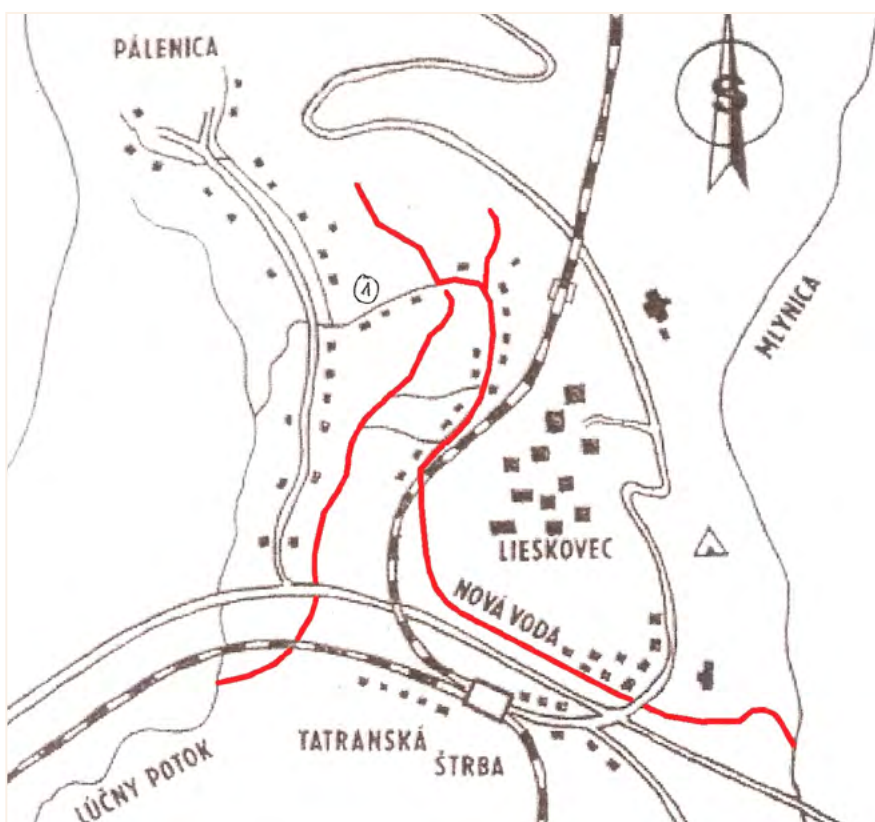
ZASTÁVKY NA TRASE „UHORSKEJ CESTY“

1.

Nová Voda

V prvom slovenskom turistickom sprievodcovi z roku 1911 je zmienka Miloša Janošku o tom, že Váh je spojený vodnou stuhou s Popradom. Miloš Janoška o tomto nezvyčajnom úkaze uvádza: „... od štrbskej stanice k bočnomoránnému návršiu, rozkladá sa homoľovitý lúčny vršok Lieskovec, popod ktorý tečie nevelký potôčik Nová Voda. Táto vteká do Mlynice a s touto do Popradu. Z tejto Novej Vody je viac odtokov, menovite ale na Pálenici odteká z nej Železnou vodou zvaný jarok, ktorý tečie do Bieleho Váhu. Teda jeden potôčik, ale na dvoje rozdelený, a tak skutočne tvorí vodný súvis medzi Čiernym a Baltickým morom a to práve na tom povrchu, ktoré je vododielnym. Dľa toho Stredná a Západná Európa je vlastne ostrov.“

Potok Nová Voda tečie západným

Mapa Ladislava Khandla, červenou je zobrazený dnes viditeľný stav.

úbočím Lieskovca takmer po vrstevnici v umelo vytvorenom koryte. Zámerom bolo posilniť tok Mlynice tak, aby aj v zime mohla hnať mlyn. Ladislav Khandl v svojom článku v „krásach Slovenska“ poukazuje na niekoľko vodných prepojení baltského a čiernomorského úmoria. Prvé miesto uvádza medzi chatami ČSD Nové Zámky a Avia Žilina, kde cestu pretína zapustená železná rúra.

„Rozdvojenie potoka je na siahu vpravo“, uvádza Ladislav Khandl a pokračuje: „Približne 90 krokov od rozdvojenia mož-

Umelé prehradenie svahu. Miesto, kde dnes vzniká potok Nová Voda.

Potok Nová Voda tečúca po vrstevnici v umelo vytvorenom koryte.

no nájsť asi 3 metre širokú a 1 m vysokú betónovú hrádzu s otvormi, ktorými sa zrejme reguloval tok. Vody tečúce z horných častí údolia odvádza koryto Novej Vody, takže dnom údolia začína tiecť potok, až keď sa stihnú sformovať presakujúce kvapky do tenučkého pramienka. Toto nie celkom zreteľné prepojenie oboch morí môžeme vidieť, ak zbehneme po spádnici od zastávky zubačky na Lieskovci. Ďalšie prepojenie je v areáli súkromnej chatky, avšak tiež nie je dobre viditeľné, majiteľ chatky ho riešil železnou rúrou. Posledný odtok z Novej Vody smerujúci

do Čierneho mora, je tesne vedľa trate zubačky. Betónová platňa však prepúšťa do údolia iba slabý pramienok. V daždivom počasí a na jar vidieť ako tenká stužka vody rozrezáva Európu na dva kusy.“

V dnešných časoch panuje podstatne suchšie podnebie, takže viditeľnosť týchto prepojení je pomerne obmedzená. Dobré viditeľný je však násyp, ktorý sa nachádza pri chate číslo 3108, odkiaľ voda pôvodne tečúca do Váhu naráža na umelú prekážku. Po prudkom zlome sa vody prírodného potoka presúvajú do umelého koryta vedúceho vrstevnicou až do Mlynice.

2.

Stanica Štrba

Niekoľko desiatok metrov východným smerom od stanice, kolmo na trať, prechádza rozvodie. Tam, kde dnes vedie železničná trať, sa kedysi tiahol priesmyk - štrbina medzi úmoriami. Pri výstavbe Košicko-bohumínskej železnice bol priesmyk rozšírený a vyplanírovaný, takže pôvodný stav môžeme zachytiť už iba na starých mapách. Na popradskej strane v údolí pramení potok, ktorý vteká do Mlynice. Na opačnej strane rozvodia je na starej mape zachytený potok, ktorý sa vlieval do dnešného Lúčneho potoka. Podľa mapy bola medzi prameňmi týchto potokov vzdialenosť zhruba 400 metrov. Dnes už žiaľ nevieme aké prírodné pomery na tejto 400-metrovej vzdialenosti panovali. Vzhľadom na okolitý terén je však veľmi pravdepodobné, že celé údolie bolo popretkávané barinami. V druhej

Stanica Štrba.

polovici 19. storočia začala výstavba Košicko-bohumínskej železnice. V roku 1871 bol dostavaný úsek Žilina - Poprad, takže

v tomto období už možno hovoriť o definitívnych terénnych úpravách stanice a jej okolia, ktoré poznáme z dnešných čias.

3.

Za Hájom - Vlčia jama

Medzi kótami rozvodia „Za Hájom“ a „Vlčia jama“ sa nachádzajú dve miesta, kde vzájomná vzdialenosť proti sebe ležiacich prameňov potokov rozličných úmorí dosahuje vzdialenosť asi 400 metrov (dnešný stav). Tieto prítoky Mlynice a Lúčneho potoka sú aj v súčasnosti prepŕkávané barinami.

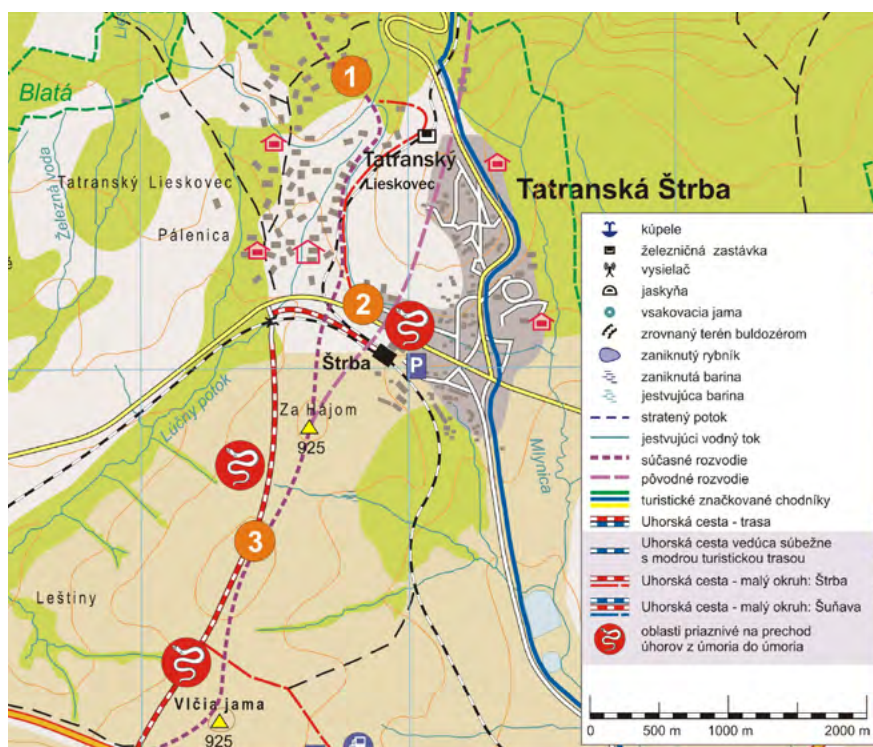
4.

Šoldov

Zaniknutá stredoveká zemianska osada Šoldov sa rozkladala na ploche 5 hektárov. V 15. storočí sa v Šoldove usadili bratrci, ktorí si tu vybudovali pevnosť a z nej potom podnikali lúpežné výpravy do okolia. Dominantným prvkom osady bol stredoveký kostol, ktorého vek je odhadovaný na 13. storočie. Známe je, že ešte začiatkom 19. storočia bola táto mohutná stavba v rozvalinách. Z rumovísk bola časť rebier klenby a stĺpov prevezená na renováciu kláštorného kostola v Spišskom Štiavniku. Ostatok kamenného materiálu bol použitý v druhej polovici 19. storočia na stavbu hradskej Vážec - Štrba.

Nájdene artefakty na území osady svedčia o pôvodnej kultúre obyvateľov Šoldova. V hrobách boli objavené vzrastovo nezvyčajne veľké kostry ľudí, ktorých výška dosahovala takmer 2 metre. Pri archeologickom výskume sa podarilo objaviť základy domčeka a v nich keramiku, mince, kahance a ďalšie artefakty. Bola odkrytá aj studňa o priemere 90 centimetrov a hĺbke 6 metrov. Spôsob výstavby domčeka a studne svedčí o tom, že vtedajší osadníci boli zruční majstri. Osada zanikla násilným spôsobom pravdepodobne v súvislosti s bratríckymi vojnami v priebehu 15. storočia.

Osada je situovaná na strategickom mieste obklopenom barinami. Severne od kostola boli rozsiahle zamokrené plochy, ktoré boli pravidelne zaplavované. Aj preto mŕtvych pochovávali bezvýhradne

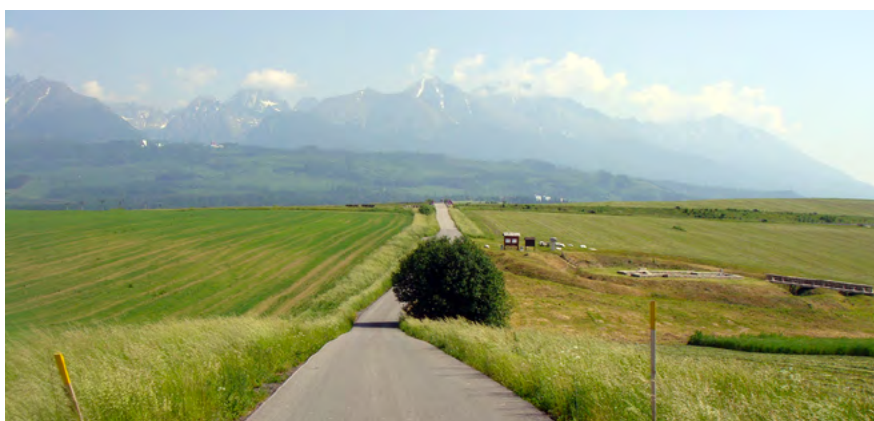

južne od neho. Bariny samy o sebe vytvárali priaznivé predpoklady na obranu a migrujúce úhory boli zároveň vynikajúcim zdrojom obživy. Nie je vylúčené,

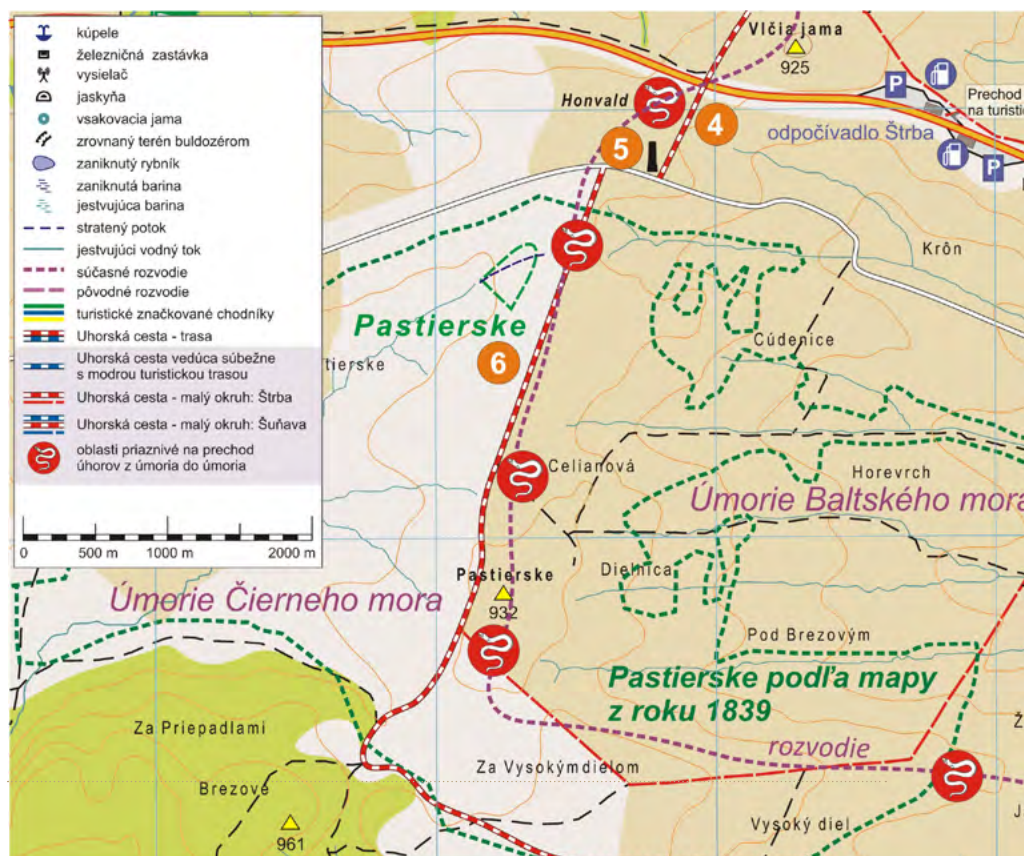
že bariny a príľahlé oblasti boli miestom „zberu“ úhorov pre obyvateľstvo širšieho okolia a šoldovčania možno z tejto činnosti profitovali.

Zaniknutá osada Šoldov.

Cesta tiahnuca sa líniou rozvodia. Vpravo leží zaniknutá osada Šoldov.

5.

Jánošíkova stupaj

Míľnik na kráľovskej ceste zo 14. storočia, posledný zachovalý z okolia Štrby. Podľa legendy zanechal Juraj Jánošík otlačok nohy, keď sa zo stípa s vrecom ulúpených dukátov pozeral na Štrbu.

Jánošíkova stupaj.

6.

Pastierske

Prírodná rezervácia zameraná na ochranu žltohlavu najvyššieho (Trollius

Pastierske.

europaeus L.). spolu s ďalšími ohrozenými druhmi prirodzených zamokrených lúk Popradskej kotliny. S rozlohou 2,93 ha dnes už ide iba o torzo pôvodných mokradí. Na mape z roku 1839 zreteľne vidieť, že územie zamokrených lúk zaberá nepomerne väčšiu plochu. Dnes sú tieto lúky vysušené a premenené na ornú pôdu. Stredom týchto zamokrených lúk sa tiahol rozvodie. Potoky, ktoré kedysi pramenili v týchto mokrinách, vytekali oboma smermi do povodia Popradu a Bieleho Váhu. Pôvodné mokriny tvorili v dávnych dobách ideálny „mokrý prechod“ úhorov z úmoria do úmoria. Vzhľadom na to, že sa pôvodne jednalo o pomerne rozsiahle územie, musel sa tento priestor pod tatranskými štítmí doslova hmýriť úhormi. Kto vie, možno úhor dostal práve tu pod tatranskými štítmí svoje pomenovanie - „u hor(y) - úhor“.

7.

Hrachovisko

Dodnes sa medzi pamätníkmi zo Štrby i susednej Šuňavy spomína „prepadnutá dedina“, ktorá stála po ľavej strane cesty vedúcej zo Šuňavy do Liptovskej Tepličky. V 80-tych rokoch sa v oblasti Hrachoviska uskutočnil archeologický výskum, ktorý potvrdil jestvovanie osady. Boli objavené štyri do zeme zahĺbené príbytky - zemnice o rozmeroch v priemere 3 x 5 metrov. V zemnici na východnom okraji dediny sa našla keramická kotlíková misa, obrátená

hore dnom. Analýza organických zvyškov potvrdila prítomnosť zvyškov konárikov kosodreviny, lupienky borovicovej šišky a kvetenstvo astrovitej rastliny, pravdepodobne rumančeka. Objekt vzhľadom na prítomnosť mnohých zvieracích kostí je považovaný za príbytok sezónne pracujúceho olejkára, ktorý z vyššie uvedených ingrediencií vyrábala v mise kosodrevinový olej a zmiešaný s medvedím tukom aj masť.

Sezónna prítomnosť úhorov pripúšťa aj domnienku, že miestni olejkári spracovávali vo svojich produktoch aj časti úhorov. V krvi úhora sa nachádza jed zo skupiny

ichtyochemotoxínov.

Intoxikácia týmto jedom pripomína otravu spôsobenú uhryznutím vretenice (zmi-e). Jed je schopný zabíjať veľmi rýchlo aj v malých dávkach. Toxín je bielkovinovej povahy, je preto teplotne nestály a rozkladá sa už pri teplote 60 °C. Konzumácia tepelne upraveného mäsa úhora teda nie je zdraviu nebezpečná.

V lokalite prevláda hrubšia kuchynská i jemná tenkostenná keramika, boli nájdené železné výrobky aj výrobky z bronzu. Nálezy numizmatického charakteru vymedzujú jestvovanie osady do obdobia 14. až 15. storočia.

8.

Šuňava

Obec Šuňava sa rozkladá na území dvoch úmorí. Vo Vyšnej Šuňave pramení potok, ktorý sa vlieva do Čierneho Váhu. V Nižnej Šuňave pramení potok Lopusná, ktorý je súčasťou povodia rieky Poprad. Medzi oboma obcami boli kedysi močariny, ktoré v dávnych dobách umožňovali mokrý prechod úhorov z baltského úmoria do úmoria čiernomorského. Potok Lopusná pramenil v barinách na mieste, kde dnes stojí obecny úrad. Na mape z roku 1955 je ešte zaznačené jazierko, na ktoré pamätajú starší ľudia. Dnes už jazierka niet. Zmenila sa klíma, vody opadli a bariny medzi oboma Šuňavami vysušil človek. Ostali len pamätníci, staré mapy a pôvodné názvy.

Oficiálny pôvod mena obce Šuňava nie je známy. Tvar „sun - suň“ v slovenčine vyjadruje „pohyb tela striedavým kĺzavým pohybom nôh po zemi“. „Šinúť sa“ opisuje

Šuňava.

pomalý rovnomerný pohyb a „saň, saňa“ je netvor, obluda, divé zviera. V neďalekej šarištine slovo „šunac“ znamená „motať sa, tmoliť sa“ a „šunáš“ označuje pomalého človeka.

Uvedené jazykové varianty „sun-šun-saň“ zreteľne súvisia s kĺzavým tmolivým pohybom, ktorý je charakteristický pre úhory v bahnistom prostredí. Meno „šun(ava)“ teda v slovenských nárečiach označuje miesto, kde sa bahným terénom rozvodia „šunali“ alebo „šinuli sa“

úhory - „vodné obludy“. Etymológia Šuňavy nadväzuje na meno poľskej rieky San (v starších zdrojoch aj Saň, Šan), ktorej vody stekajú z rozvodia do Baltického mora. San so svojimi početnými prítokmi pramení v Bieščadách. Pramene mnohých z nich sú v tesnej blízkosti prameňov potokov povodia rieky Uh (uhor), ktorá je súčasťou čiernomorského úmoria. Rieky San - Uh vytvárajú podobnú priaznivú prechodovú oblasť ako trojica riek Poprad - Váh - Hornád.

9.

Barno

Nachádza sa presne na rozvodí medzi potokom povodia rieky Poprad a riekou Hornád. Etymológia rieky Poprad zrejme súvisí so slovanským slovom „prúd“. Od toho sú možné dva etymologické varianty. Jeden sa odvíja od tvaru „po prúde“

(poprud), druhý súvisí s rozvodím (predel) a slovným spojením „po pred(el)“. Predel je výraz, ktorý označuje miesto deliace krajinu na dve časti - rozvodie. Rieka Hornád má v základe tvar „hor“, ktorý nachádzame aj v mene „ú-hor“. Vzhľadom na migráciu úhorov cez Barno do Hornádu, je možný vidieť spoločný etymologický pôvod prameniáci v slove „hora“.

Barno dnes tvoria lúky a háje, avšak na

priek rozsiahlemu vysušovaniu tu dodnes nachádzame množstvo barín a mokradí. Na svahu Barna dokonca nájdeme malické jazierko, ktorého vody sú napájané pramienkami vody vyvierajúcimi z prameňa niekoľko desiatok metrov vyššie. Celú oblasť Barna v dávnych dobách tvorili bariny, čoho dôkazom sú nielen pozostatky osamelých menších barín po ploche celého Barna, ale i samotné meno Barno,

ktoré je identické so slovom „barina“ s lokálnou koncovkou „o“, ktorá sa dodnes používa na neďalekom Liptove (napr. Malinô Brdô atď.).

Bariny povodia Popradu siahali až ku kóte Barno, na druhej strane, v povodí Hornádu sa nachádzali bariny povodia Hornádu. Skromný pozostatok týchto barín vidieť ešte aj dnes. Vzdialenosť medzi barinami oboch úmorí je necelých 100 metrov. Táto vzdialenosť nemohla byť pre úhory vážnejšou prekážkou.

Širšia oblasť prameňa Hornádu je dnes do značnej miery zdevastovaná ťažkou technikou. Pred zhruba 70 rokmi bol potok prameniáci na hranici rozvodia násilne prerušený buldozénom a bagrom bola vykopaná vsakovacia jama. Prerušil sa tým vodný tok a po prúde ležiace bariny bezprostredne nadväzujúce na Hornád boli odvodnené. Bariny sa premenili na pustú zem, po ktorej sa preháňala ťažká mechanizácia.

10.

Prameň Hornádu

Romanticky vyznačené miesto prameňa Hornádu. Skutočný prameň sa nachádza o niekoľko desiatok metrov vyššie tejto značky.

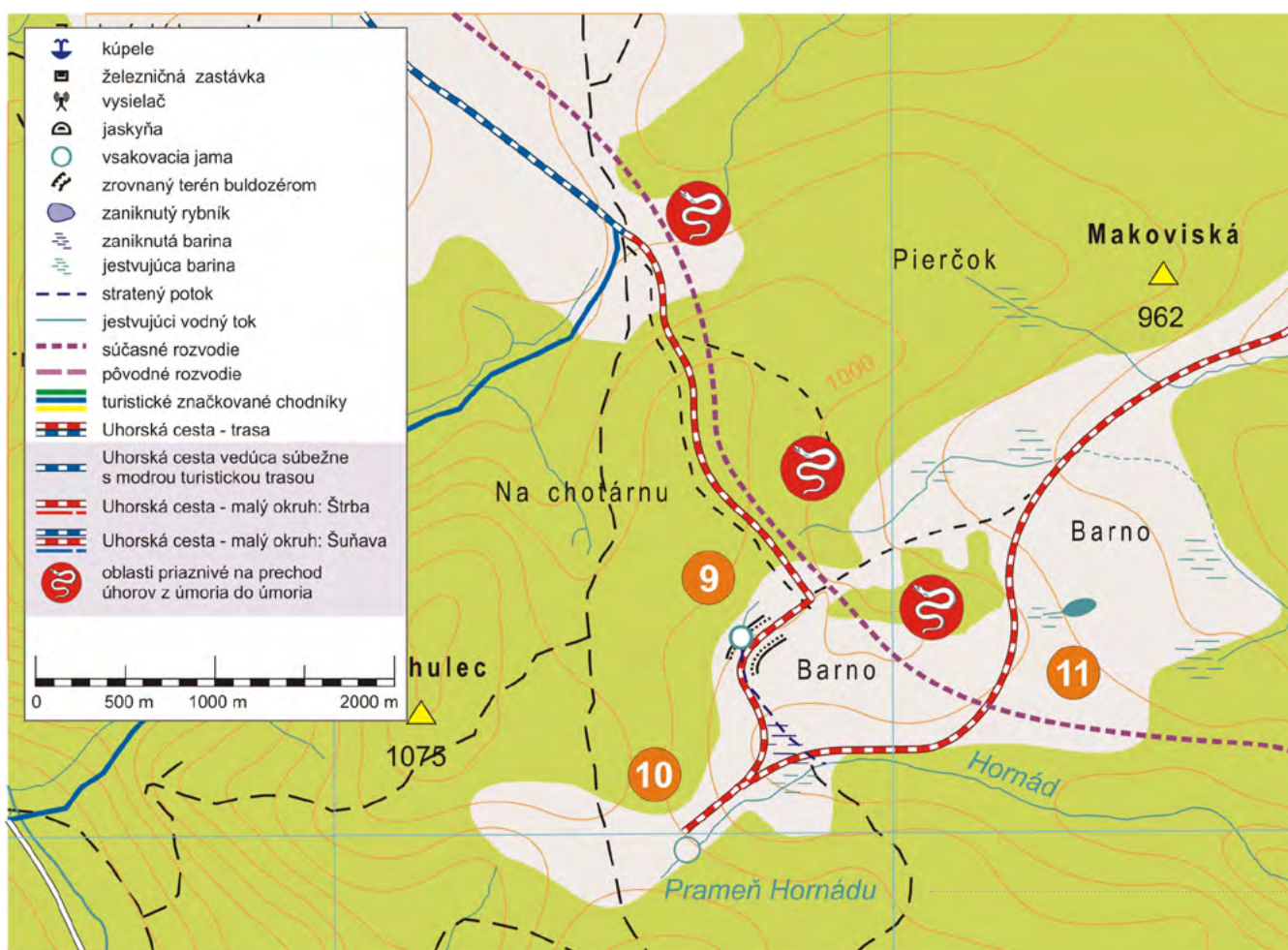

Prameň Hornádu.

11.

Jazierko na Barne.

TAJNÉ DEJINY SLOVENOV A UHORSKA - UHRI BOLI SLOVANIA /OSKÁR CVENGROSCH/

Revolučná kniha v oblasti histórie prináša novú ucelenú koncepciu dejín postavenú na exaktné preveriteľných faktoch. Predkladá dôkazy o nesprávne zaužívanom pojmovom aparáte, ktorý je dnes používaný pri identifikácii starovekých národov a kmeňov, pričom poukazuje na starobylosť slovanských a slovenských nárečí. Autor v knihe predkladá objav, ktorý načrtáva reálnu spojitosť medzi historickými Uhrami a Germánmi. Historické pomenovania našich predkov ako aj toponymické názvy území a miest, ktoré obývali, odvíja od kľúčových pojmov: „ryba - úhor“. Tento svoj objav dokladá širokospektrálnymi dôkazmi z oblasti gene-

tiky, jazyka, toponymie, geografie, heraldiky ako aj samotnými historickými zdrojmi. Kniha elementárnymi dôkazmi vyvracia migračnú teóriu a vytrháva náš skutočný pôvod z temna bludov, ktoré v posledných storočiach plných mocenskej ideológie ovládli európsku historiografiu. Do sveta slovanskej histórie späť prinavracia Uhrov, Alanov, Hunov, Germánov a mnohých ďalších. Autor svojou knihou prináša jasný a nekompromisný odkaz: Historickí Bieli Uhri zvaní aj Germáni Suevi boli základným genetickým a etnickým jadrom európskeho slovanského obyvateľstva, ktoré ako samostatné etnikum prežilo dodnes.

ŠTRBSKÉ NOVINY - mesačník pre občanov a návštevníkov Štrby, Tatranskej Štrby a Štrbského Plesa

• Vychádzajú jedenkrát do mesiaca • Vydavateľ: Obec Štrba, Obecný úrad, Hlavná 188/67, 059 38 Štrba •

• IČO: 00 326 615, EV 5245/15, ISSN 2453-6482, tel.: 052/7781461-3, E-mail: strba@strba.sk • Distribúované zdarma •

• Námet: Michal Sýkora • Zostavil: Michal Sýkora, Bc. Patrik Kováč • Text: Oskár Cvengrosch • Foto: Oskár Cvengrosch, archív obce •

• Grafické spracovanie a tlač: Tlačiareň a vydavateľstvo Slza, spol. s r. o., Poprad •